

Exeg.
596^P

reg. 596 ^h

Larsen

COMMENTARII

CRITICO-EXEGETICI

IN

QVORUNDAM PROPHETARUM
VATICINIA

SPECIMEN PRIMUM

VATICINIA ZEPHANIAE

COMPLECTENS.

QVOD PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA
HONORIBUS RITE OBTINENDIS

EXAMINI

FACULTATIS PHILOSOPHICÆ
HAVNIENSIS

MODESTE SUBMISIT

PUBLICEQVE

DIE **XV** JUNII MDCCCV

TUEBITUR

JANUS HENRICUS LARSEN

RERUM SACRARUM APUD ECCLESIAS KIBELÖVIENSIIUM
ET VINDEBYORUM IN LAALANDIA MODERATOR
SECUNDARIUS.

HAUNIAE MDCCCV.

TYPIS VIDEÆ MORTHORSTII.

Facultas Philosophica Havniensis Dissertationem hanc inauguralem, diligenter et cum critica solertia elaboratam, dignam censuit, quæ pro Summis in Philosophia Honoribus publicæ disquisitioni possit subjici.

*B. Thorlacius,
p. t. Decanus Fac. Philos.*

87

L. S.

Hocce Commentarii specimen in publicum daturus, vix opus est, ut multa præmoneam. Ratio enim, quæ in eo exarando usus sum, consiliumque, quod spectavi, Lectoribus sponte elucet. Volui Vaticinia Zephaniæ, curis exegeticis et criticis non tantum aliorum, verum etiam meis qualibuscunque notulis et observationibus illustrare. Quomodo vero in hoc opere sum versatus, aut quo successu id fecerim, aliorum me doctiorum judiciis modestè permitto, certo persuasus, habiturum me justos et æquos censores, qui nec plura nec potiora a me postulare velint, quam ratio rerum tenuitasque ingenii dare sinant. — A publicis enim privatisque Urbis Bibliothecis, magno et pretioso librorum hebraicorum apparatu instructis, longe remotus, consuetudine præterea ac familiaritate destitutus Virorum doctorum, quorum monitis consiliisque in hac eruditionis parte, paucissimorum tantum ci-
A yium

vium studiis exculta et concelebrata, uti possem; notitiis qualibuscumque meis et libris, jam dudum comparatis, iisque ne optimarum quidem editionum, contentus esse cogebar. — Ad manum non fuere Opera critica Kennicotti et de Rossi, ne eorum quidem excerpta, quæ in Bibliis Hebraicis, a Doederleinio et Meisnero editis, deprehenduntur; eademque mihi commodatum iri, frustra expectavi; prohibuit vero ratio temporum ac rei familiaris ea ære comparare. Ex variis igitur, quæ in his Virorum illustrissimorum operibus reperiuntur, lectionibus, ad loca Criticis suspecta illustranda et sananda nihil haurire potui. Damnum tamen leniter tuli, præsertim cum Celeb. Bauer, in scholiis suis, varias eorum lectiones, quæ apud Criticos in censum præcipue veniunt, accurate collegerit, sciteque pro more examinaverit. — Codices præterea manuscripti, qui nostra adhuc ætate supersunt, lectiones a textu masorethico discrepantes, quæ vere alicujus sint momenti, haud adeo multas suppeditant, nec suppeditare possunt; cum omnes omnino, quos huc usque indagare et examinare contigit, seriori ætate sint conscripti, lectionem tantum exprimant masorethicam, cujus in variis Orientalium et Occidentalium, Ben Ascher et Ben Naphtali, nullum plane reperitur alicujus momenti discrimen.

E Versionibus vero Veterum, maxime Græcorum, ad Crisin Veteris Testamenti longe plura exspectare licet, imprimis si eæ ope Versionum, ut vocant, mediatarum, Syriacarum scilicet hexaplarium Arabicarumque e LXX. factarum, vitiis, quæ temporis decursu iis illata sunt, iuste et caute prius purgentur, quam ad Textus Hebraici Crisin adhibeantur. — Cur fere nihil ex his effecerim, nec efficere ita potuerim, uti vellem et animus esset, in causa rursus erat librorum necessariorum defectus. — Deerat porro interpretanti bona et accurata τὸν Ὁ Editio, ut Grabiara illa aut Tigurina, utendumque erat editione secunda Reineccii, quæ inter alia etiam hoc habet vitium, quod lectiones Codicis, tam Vaticani, quam Alexandrini, exhibet una serie iunctas, nulloque interposito distinctionis signo, ex quo liceat dijudicare, utri Codicum lectio allata debeatur; quod conferenda editione Breitingeriana seu Tigurina, quam mecum benevole communicaverat S. V. A. Birchius, Insularum Lollandiæ et Falstriae Episcopus, post hocce Commentarii Specimen prorsus absolutum fero didici. — Exemplum huius vitii, quod multam mihi molestiam creavit, atque, quantum scio, a nemine huc usque observati, passim in Commentario dedi. — Diligenter contuli Fragmenta Versionum veterum Græcarum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, alio-

rumque interpretum, in margine Hexaplorum olim adscriptorum, uti ea in Hexaplis Originis a Bahrdthio editis reperiuntur, ægre admodum ferens, mihi nec præsto esse illustre Montfauconii opus Hexaplaire, nec Versionem Syriacam Hexaplorum, quæ in Bibliotheca Mediolanensi asservatur, cujusque Fragmenta ediderunt Mafius, Björnstalius aliique. — Patebit nunc, ut puto, Lectoribus, cur nec plura nec potiora ad Vatem nostrum illustrandum expoliendumque et ad Crisin Textus et Versionum mea cura accesserint. Defuit nec animus nec voluntas, nec denique cura, sed defuerunt præcipua et interpretationis et criseos subsidia. — Qvo tum animo essem affectus, quantisque doloribus pressus, cum inter librorum sacrorum interpretationem libros, vel ab aliis laudatos, vel ad veram et genuinam Textus lectionem indagandam restituendamque, et ad rectum variorum locorum sensum inveniendum constituendumque necesarios, nec inspicere, nec ære comparare liceret, quibusque aut comparatis, aut saltem inspectis, dimidia operis parte supersedere potuissem; is tantum novit, qui literas sincere amat, tempusque breve nobis concessum recte æstimare didicit. — At forte feliciora me exspectant tempora, quibus intentissimo, quo feror, in literas sacras studio abunde satisfacere

cere contingat. Sane votorum meorum summa est, ut concedatur aliquando opportunitas Thesauros bibliothecarum nostrarum immensos in meos usus convertendi, præbeaturque copia Viros, ut in quovis eruditionis genere, ita in hoc imprimis, summos et perillustres, Hornemannum, Moldenhawerum, Nic. Kallium aliosque audiendi consulendique.

Cæterum neminem mihi vitio daturum esse spero, quod sæpius, derelicta vulgari et recepta interpretatione, Virorum cæteroquin summorum scriptis et auctoritate munita, explicationem aliam et novam, non tantum singulorum verborum, verum etiam integrarum sectionum, tentaverim, quantumque pro tenui meo ingenio paucisque Criseos et interpretationis adminiculis fieri posset, argumentis confirmaverim. — Opiniones tantummodo sunt et conjecturæ meæ, nemini obtrudendæ, neminique pro veris unice et rectis venditandæ. Meliora edoctus, semper promptus paratusque ero falsa veris, minus recta rectioribus permutare; gratusque seqvar, si qui in rectiorem et planiorem viam me ducere velint, dummodo id fiat ratione a partium studio aliena, urbana et liberali.

Nihil igitur nunc restat, nisi votum me-
um addere, ut hoc quaecumque Specimen Viri
docti et sacrarum literarum periti sibi commen-
datum habeant, utque nævis et vitiis, quæ in
eo forte repererint, veniam dare benigne
velint.

Dabam Nonis Aprilis MDCCCV.

Auctor.

Con-

Continet libellus, qui nomen Zephaniæ in fronte gerit, unum, ut ajunt, oraculum tribus partibus distinctum, variis occasionibus, varioque forte tempore prolatis, et Epilogo Prophetis usitatissimo clausum. — Oraculo, quod totius carminis partem seu sectionem primam constituit, ansam dedit Idololatria. Ea enim pluribus in locis Reipublicæ Judaicæ, maxime autem Hierosolymis, clanculum adhuc celebrabatur. Josias, Rex Judæorum, cujus circa Religionem studium quam maxime laudatur, in evertenda atque penitus extirpanda fædissima ista Idololatria occupatus jam diu fuerat, et cum oraculum ederet Propheta, adhuc occupabatur. — Sed legibus, mandatis exemploque suo id tantummodo effecit, ut haud amplius publice perageretur. Quod vi igitur et severitate, qua utebatur Josias, non effici poterat, id hortationibus et castigationibus Prophetarum, nomine Jehovæ minantium
et

et promittentium, effectum iri, quis dubitaret? Inter alios vates, qui eo tempore populum in virtutis tramitem et obedientiam erga Jehovam revocare conabantur, quosque recte columnina dixeris Reipublicæ constitutionisque mosaicæ, virtutis veritatisque fidos ac impavidos tutores defensoresque, erat quoque Zephania, regia stirpe editus, זְפַנְיָהוּ בֶרֶךְ יְהוָה afflatus, bonisque litteris imbutus. Is legum divinarum vindex acerrimus, iusta indignatione ob insanum idolorum studium corripitur, atque, ut cives deterreat, vaticinio edito graviter in istorum amorem et cultum declamat. Magno cum animi ardore ac impetu differit, ut solent bonæ causæ sibi conscii. Urbi, incolis, totique demum Reipublicæ, propter istam Idololatriam, cujus varia recenset genera, variis adhuc in locis clanculum celebratam, summam minatur perniciem, plenam perfectamque everisionem quam maxime horrendis coloribus depingit. Atque ut iis majorem injiciat metum rerum futurarum, segnesque eorum animos acriter commoveat, prædicit, mala, quæ cecinisset, quam primum instare. — Verum ne omnem spem salutis plane abjicerent probi piique Jehovæ cultores, ceterique, qui adhuc resipiscere vellent, atque, utut desperati, exinde in quævis scelera ruendi occasionem arriperent, eos inter ipsas misérias hac spe consolatur, fore, ut deinceps ser-

fervarentur, si, missis idolis, Jovam in posterum sincere colere vellent. 1 cap. 1-18. 11 cap. 1-3. — Habet igitur hæc vaticinii Zephaniæ sectio, ea, quæ sunt Vaticiniis perfectis et absolutis propria: Alterum, ut minetur mala; Alterum, ut promittat bona. Sed summa hæc proposita sunt cautione, nec temere et incogitanter. Salutem et liberationem a malis futuris sperare, nec temere, nec in univ-
 sum, permittit. — Qvippe, quod factum esset, infectum fore, nefas foret putare. Qui Jovam Idolis colendis astrisque adorandis læserant, et de quorum emendatione nulla relicta erat spes, diris jam devoti erant, ingravescente publica calamitate misere perituri. — Sed iis solis spem facit salutis, qui, contemptis civium idololatricorum minis illecebrisque, in Jova colendo constantes permansissent; monet, ne omnino credant se satis fecisse, si resipiscerent; ne sperent, Jovam animis eorum rebellibus et contumacibus prorsus connivere. Ne salutem quidem iis certo promittit, sed modo subjicit, fieri forte posse, ut eventuræ publicæ calamitati eximerentur. Forte, inquit, effugietis, spes superest, fore ut Jova pro sua erga vos benignitate et amore communi vos excipiat periculo.

Ea porro Oraculi sectio, quæ secundum in libello hocce prophetico locum obtinet, ab illa longe est diversa, sive spectes objectum et Argumentum, sive internam ipsius oraculi in-
 do-

dolem, five denique animum, quo editum est. Graviter accipit Gentes terræ Israeliticæ vicinas, Philistæos nominatim, Moabitas, Ammonitas, Chuschæos, Assyrios aliosque, qui aut dolo aut bello Judæis molesti fuerant. — Urbes eorum vaticinatur evertendas, agros diripiendos, incolas partim necandos, partim auferendos; quasque ipsi cogerentur relinquare urbes terrasque, eas in ditionem venturas superstitum e clade communi Judæorum. Superfore igitur quasdam reliquias populi, quem morte vel multandum, vel prorsus auferendum dixisset, cujusque exigua modo pars internecinae cladi fortasse eriperetur. Neque Causam, cur tantis talibusque malis plectendi essent, in Judæis ad Idololatriam seductis (ut ex superiori oraculo suspicari fas esset) quærendam, sed in opprobriis, quibus Judæos proscidissent, et incursionibus hostilibus, quibus terram Judaicam infestassent. Neque vero ita animo fuit compositus vates, ac in superiori edendo. Etsi iram et odium in alias gentes extra Palæstinam habitantes, utut Judæorum hostes, fatis superque prodit, haud tamen eo differit animi æstu ac impetu, quibus in suos fertur, quibusque incitatus superius ediderat oraculum. Lenior mitiorque fuit oratio, quamvis acerbitate plenissima. Ludit paronomasiis Verborum, acerbis quidem fatis, uti in superiore con-

conſueverat; verum id facit animo quidem quieto, ſed mordaci et malis alienis, quæ ſibi ipſe non metuat, unice læto. — Durus et crudelis, uti tempora, quibus vixit, animum paſcit urbibus everſis, terris hominibus vacuis, igneque et ferro vaſtatis, ut adeo nulla ſalutis miſerorum incolarum ſpes ejus animo obverſetur. — Cap. II, 4-15.

Alia deinde et plane diverſa eſt ratio oraculi, ſeu ſectionis oraculi, tertio loco poſitæ. Neque Idololatria fæda ac nefaria, qua Jovæ Majeſtatem offenderant, neque opprobrium, quo quis Judæos affecerat, nec alia denique res politica increpandi cauſam ſuppeditat. Mores Judæorum peſſime erant depravati, animi quibuſcunque ſceleribus inquinati. — Qui laudabili pietatis, juſtitie et erga patriam amoris exemplo aliis præire debebant, ii eo uſque dementie proceſſere, ut nihil illis eſſet ſanctum, nihilque intactum relinquerent. Proceres et Judices populum opprimebant et peſſime vexabant. Prophetæ et ſacerdotes, temporibus proceribusque, penes quos ſummum erat imperium, inſervientes, falſa annuntiabant, vana ſpe mulcebant, vaniſque artibus callide excogitatis plebem credulam turpiſſime decipiebant. Non erat, quo ſe excuſarent. Exemplum Jovæ juſtiſſimi legemque ejus præclaram quotidie habebant ante oculos; terribis tamen iidem flagitiis indulgebant.

Gen.

Gentibus deletis, earumque civitatibus ever-
 sis, vim ac potentiam suam jam satis demon-
 straverat Jova; Sperandum itaque erat,
 fore, ut aliorum saperent infortunio, et exem-
 plum sibisumerent. Sed frustra. Venturum
 itaque vaticinatur tempus, quo Jova, eos
 puniturus, terræ perniciem inferat, Chaldæis
 aliisque utatur vindictæ suæ ministris. Cap.
 III. 1-8.

Clauduntur denique hæc omnia carmine,
 in quo ad argumentum singularum priorum
 sectionum accurate respicitur. Promittit Pro-
 pheta, ventura aliquando tempora Judæis læ-
 tiora, quibus Gentes barbaræ, legis Mosaicæ
 expertes eamque despicientes, unanimiter Jo-
 vam colant, quoque Judæi undique dispersi,
 in templo Hierosolymitano conveniant Jovam
 adoraturi. Eo porro tempore, quod quando
 ingruat, non definit, Quisquiliæ ex urbe ever-
 rentur; exiguus supererit populus ex omni
 parte perfectus, moribus castissimis atque fide
 in Jovam incorruptissima. Jova rursus Hie-
 rosolymæ præsens rempublicam gubernabit,
 omniumque et singulorum felicitati prospiciet.
 — Tum nomen consequentur Judæi celebre,
 et ab omnibus honore excipientur. Denique
 ob eximia illa beneficia suadet, ut Jovæ cle-
 mentiam publicis gaudiis collaudent, et seip-
 sos felices prædicent. — Cap. III, 9-20.

Quod

Quod attinet ad dicendi genus, quo usus
 est Zephania, et tenue suum ingenium et
 ferream ætatem, qua vixit, satis prodidit.
 Fateor quidem, multa ei obstetisse impedi-
 menta, quæ remove non cuivis contingit.
 Antecessores scilicet in munere prophetico
 materiam, quam tractare solebant, pæne ex-
 hauserant, eamque multis quidem, sed non
 omnibus, quibus considerari poterat, modis
 exposuerant. Tamen ingenio et facundia præ-
 cellenti haud difficile foret rem nova induere
 forma, novisque luminibus ornatam in pu-
 blicum emittere. Quare vero seriores pro-
 phetæ ad sublime illud dicendi genus, quo
 animus in legendis superiorum prophetarum
 vaticiniis delectatur, non assurgant, in causa
 forte etiam erat multa et assidua lectio, qua
 priorum vatum volumina versabant postero-
 res. Ea enim factum est, ut similitudinibus,
 comparisonibus, locutionibus, in illis ob-
 viis, ita animus occupatus obsessusque detine-
 retur, ut vim suam nativam exserere, novis-
 que legibus rem tractandam subjicere non va-
 leret. Huic accedit, qua seriores prophetæ
 erga priores ducebantur, reverentia, quæ haud
 parum impedivit, quo minus graves ac inge-
 niosi poetæ existerent, cum nefas putarent a
 re et rei tractandæ modo et ordine solito dis-
 cedere. Mirum igitur nemini videbitur, va-
 tem nostrum in rebus et rerum expositione
 pri-

priorum se præbuisse imitatore[m] servile[m], nec ultra limites angustos, quos ei præscripsissent antecessores, excurrere ausum fuisse. — Neque, comparatione instituta, priorumque prophetarum scriptis diligenter excussis, difficile erit, ea indagare loca, unde non tantum formulæ ac figuræ, verum etiam integræ dictiones desumptæ sunt. — Imprimis Jeremiam ante oculos habuisse videtur, sed etiam varia loca apud Esaiam, Ezechielem, Hoseam et Micham scite in rem suam convertit. — Loca dedimus in commentario. — Pauca tamen habet, quæ ipsi propria sunt v. c. אחפש את ירושלם 1, 12, בטרם לא בנרות 1, 9. כל הרולך אל, nisi ex 1 Sam. 5, 4. desumptum sit. Neque parum impedimenti et difficultatis obiciebant tempora, quibus vixit Zephania; erant turbulenta et periculi plena, atque quovis momento turbulentiora evadebant crebris gentium vicinarum incursionibus, prava Reipublicæ administratione, futuraque, quæ proxime instabat, ejusdem everfione. Lingva denique, quæ usus est, in deterius jam deflexerat, post brevi interitura; nec quisquam forte supere- rat, qui venuste et eleganter fari ac scribere sciret. His omnibus bene consideratis, intelligitur, vix aliter fieri potuisse, quin serio- ris ævi prophetæ inventionis laude, ingenio poëtico, ornamentorum denique copia ac va-
rie.

rietate, antecessoribus inferiores deprehendantur.

Zephaniam porro stirpe regia editum fuisse, ex 1, 1. plurimi colligunt. Ib. enim stemma suum ipse reducit ad quendam Hischiam, abavum, quem celebrem fuisse eiusdem nominis regem probabile est. Idque probabilius reddit stemma ad quartam usque generationem reductum; quod, prophetis aliquin insolitum, cur factum sit, nisi rebus inter Israëlitas gestis claruisset abavus, minime intelligitur. — Sunt tamen qui objiciant: tres tantum ab Hischia ad Josiam usque, cujus sub imperio floruit Zephania, recenseri generationes; Zephaniam vero in stemmate deducendo quatuor discrete nominare. Quibus recte opponitur: plures dari posse causas, quibus matrimonia sobolisque igitur procreatio in certis familiis certo tempore viventibus plus minusve impediuntur vel adjuvantur, ita ut, cum altera familia tres tantum habeat generationes, altera eodem plane tempore quatuor numerat; adeoque parum tutum inde peti posse argumentum, quo Zephania tam illustri orbetur Abavo. — Objiciunt præterea: in monumentis Israëlitarum nullam fieri mentionem filii Hischiæ, cui nomen Amaria. Quibus etiam recte respondetur, in istis non omnes recenseri, quos habuerint Reges ex legitimo conjugio, filios, multo minus igitur eos,

eos, quos ex pellicibus procreaverint; sed nomina tantum eorum ibi recenferi, qui res memoratu dignas gesserint, aut qui acceptam singuli a patre suo Reipublicam administraverint, inter quos nostrum non fuisse Amariam, quivis facile concedet.

Zephaniam denique hoc, quod diximus, tempore vixisse oraculaque sua edidisse, nos dubitare non finit, præter præpositam inscriptionem, in qua id clavis verbis docetur, ipsum libelli argumentum, in quo nil reperies, quod ab istis temporibus, a statu Reipublicæ judaicæ moribusque hominum abhorret. Josias sacra reformat, vel reformati onem nuper absolverat, nec Idololatriam radicitus evellere, quamvis summo studio connisus, valuerat. Misera erat conditio Reipublicæ, quæ undique pressa ultima jam agebat. Pessime corrupti erant mores populi. Fædissima Idololatria longe lateque disseminata erat, et in eam Judæi infano studio ferebantur. Id cum Jeremia et Ezechiele habet commune; coævus igitur eorum fuisse recte putatur; nam idem cum eis tractat argumentum, in eadem vitia detonat, et formulis figurisque, eorum temporibus propriis, in quavis fere linea utitur.

Expositis igitur, quæ de oraculo Zephaniæ præcipue tenenda videantur, apponam in calce etiam meam qualemcumque de origine et fatis harum oraculi sectionum sententiam.

Tres

Tres enim istæ sectiones, quarum argumentum et indolem jam supra descripsimus, videntur fragmenta tantum trium oraculorum ampliorum, varia e causa varioque tempore editorum, eaqve non statim post recitationem litteris mandata, sed opportuna occasione pro concione recitata: Id mihi persvadet tam varium, quod quæque sectio tractat, argumentum, quam series orationis, in singulis sectionibus subito inchoata, subitoque abrupta. — Postea vero, cum Propheta, more coævorum et prædecessorum, de oracalis in unum volumen colligendis et iterum edendis cogitare coepisset, memoria recoluit quos habuerat sermones, eosque litteris mandavit. Quibus, quantum fieri posset, factis, unum, ex variis istis fragmentis, ope memoriæ utcunque restitutis, oraculum composuit; idque ut perfectum et ex regulis absolutum relinqueret, carmine finali, lætiora aliquando tempora promittente, clausit, in quo quasi in uno puncto comprehendit varia fragmentorum argumenta. — Sic mea quidem sententia accrevit opus, et eam formam accepit, qua ad nos pervenit. Antea vero, quam codici sacro infereretur, temporis injuria, scribarumque partim correctione partim depravatione, oraculum mutationes haud adeo leves subiisse, vix potest dubitari. Exinde forte, quæ nunc nos offendunt, ortæ sunt repetitiones jejunæ

v. c. והכרתי את האדם 1, 3. et additamenta
 v. c. וישתחו לו = הגוים 2, 11. et id genus
 alia, acie oculorum mea acutiori, et sagacitate ingenii meo excellentioris, indaganda.
 Id imprimis carmini finali 3, 9—20 accidisse videtur, ubi, ut alia taceam, versus 14. 15., qui aperte oraculum claudunt, loco suo moti, feriem orationis interrumpunt. — Eos igitur ad finem oraculi ablegandos censuimus.

Commentarius critico-exegeticus in

Vaticinia Zephaniæ.

Cap. I. v. 1. Jam ab initio indicat propheta, quibus rationibus permotus oraculum ediderit; דבר יהוה mandatum a Jova accepisse civibus annuntiandum atque inculcandum testatur; idem ac postea נאם, dictum, effatum a Jova acceptum; quod Numinis afflatu Prophetis contigisse existimabatur. — אל-צפניה. Nomen Prophetæ, Zephaniæ, in quo non argutandum, quasi singulare ei concreditum esset arcanum Dei (צפן יהוה), vel singulari præ cæteris prophetis modo ipsi contigisset revelatio divina. De stemmate ejus regio vide Eichornii Introd. in V. T. part. 3 pag. 299 seq. Bauer. Schol. in V. T. part. 7 pag. 493 seq. במי-יהודה regnante Josia Ammonis Filio, rege Judææ. Vaticinatus est sub pio Josia, qui sacra ex lege restituit magnaque usus est severitate in extirpandis Idolis eorumque cultoribus. בן עמון filius Ammonis, regis nequissimi, qui vita malitiosa et infano deastrorum amore omnes antecessores superavit. Pius filius ex impio patre; illi in laudem, huic in contumeliam.

2 v. Postquam demandatam sibi divinitus provinciam declaraverat, mala Reipublicæ canit poenasque minatur gravissimas, ob Idolorum cultum, variis adhuc in locis clanculum celebratum. — **אֶסְתָּכֶם כָּל** auferendo auferam omnia כ: omnia omnino auferam, ita ut nihil superfit; quid intelligendum, et quam late pateat, sequentibus explicatur. — **מֵעַל הָאָרֶץ** ex hac terra sc. Judaica; cujus incolæ Idolis sacra faciendo turpissime contra Jovam peccaverant.

3 v. Quod in universum verbis **כָּל הָאָרֶץ** innuerat, nunc singulatim tractat. — **אֶרֶץ, τῷ כָּהֶמָה** junctum, comprehendit cunctos in terra viventes, oppositum incolis aëris marisque. Terra non tantum hominibus ac brutis spolianda, verum etiam mare privandum piscibus aërqve avibus. Adeo tristis ac terribilis erit ea calamitas, ut nulla remaneant in terra viventium vestigia; omnia quasi pulvisculo, ut dici solet, averrenda sunt. **וְהַמְכַשְׁלוֹת אֶת הָרָשָׁעִים** scandala cum impiis. **מַכְשָׁלָה** scandalum, offendiculum, ad quod quis impingit, et ad labendum impellitur. Jes. 3, 6. Bene Sym. **σκανδαλα συν ασεβει.** i. e. omne, quo Judæi a vero Numinis cultu avocari potuerunt v. c. sacrificulis, populum decipientibus, deastorum imaginibus hic illic positis, aliisque. **LXX. ασθενησουσιν οι ασεβεις** כ: impii cultum-
que

que Jehovæ despicientes ab imbecillis et infirmis amovendi. Contrariam sententiam tuetur Vulg. et ruinæ impiorum erunt, sc. ibi כ: remanebunt. **הכרתיו חדרמה** et excindam homines ex hac terra. Langvide dictum! id enim jam nuper dixerat, cur rursus repetendum? Repetitionem evitare conati sunt LXX. *εξαγω τους ανομους*, nisi forte legerent **החונם** aut simile quid.

4 v. **ונטותי—והורה**. Et extendam manum meam super Judæam כ: vim meam exferam graviterque in istam animadvertam. Extendere dicitur Deus manum, modo bono sensu כ: protegere Psal. 138, 7. 144, 7.; modo malo, tumque denotat: vim inferre hostiliter, invadere Esa. 5, 25. 9, 12. desumpta metophora ab homine maxime irato, et manu porrecta ad percutiendum parato. **ירושלם כל—** nominantur præprimis Hierosolymitani, quoniam vitiis, ut fieri solet in urbe ampla ac populosa, præcipue contaminati cæteras terræ incolas ad imitationem sui alliciebant. **מז=הזה** ex hoc loco כ: Hierosolyma, ubi erat fons malorum, horrendumque in modum olim floruerat idololatria; post reformationem autem Josiæ furtim tantum et in angulis celebrata. **שאר הבעל** reliquias Baalis כ: cultum Idoli Baal, quem Josias, sacra licet summo studio emendare conatus, tollere non valuerat. 2 Regg. 23.

2 Paralipp. 34. **לעל** Idolum Phoenicum et Cananitarum, ab Israëlitis quoque adoptatum. Hoc nomine Solem coluisse Phoenices scribit Philo: *τουτον γαρ φησι ἐνομιζον μονον οὐρανου βελσαμεν (לעל שמים) ὁ ἐστι Φοινιξι κυριος οὐρανου.* Alii Herculem Tyrium intelligunt, quibus quoque accedit Michaëlis, ad Lex. heb. pag. 194. LXX. *τα ὀνόματα της Βααλ,* pro **לעל** legerunt **שם**. **ת-ש-ה-כ-ו-ה-נ-י-ם** memoriam etiam sacrificulorum æque ac sacerdotum. **כמריו** vocula originis et significationis incertæ, nec admodum frequens; reperitur tantum Reg. 23, 5. Hof. 10, 5. et nostro loco. Varie a variis explicatur, quorum agmen ad sua usque tempora collegit Ikkenius in dissertatione de Cemarim Syllogæ differt. Lugd. Batavor. 1749 inserta, qui magos Persarum ignicolas, a **כמר** Arab., sacrum magorum cingulum, sic dictos, intelligit. Alii, inter quos Michaëlis et Bauer, originem repetunt a Syr. **כמר** tristis, squalidus fuit, contenduntque sic appellatos eos fuisse, sive, quod insignem animi tristitiam et contritionem præ se ferrent, sive quod vestes nigras et squalidas gererent, sive denique, quod vitam degerent solitariam. **כמר** est apud Talmudistas seclusit. Alii conferunt **קמר** Lunam, **כ** et **ק** permutatis, vertuntque. Sacerdotes Lunæ. Alii denique aliter. LXX. **כמריו** in versione non ex-

expressere, sed simpliciter vertunt: τα ονο-
ματα των ἱερων; quid legerint, incertum.
Vulg. ædituorum. De discrimine inter
כמרים et כוהנים notat Michaëlis in Supp.
ad Lex. heb. pag. 1171, כמרים de sacerdo-
tibus tantum peregrinis in usu fuisse apud He-
bræos. Buddæus munus thura incendendi
τοῖς כמרים, sacrificia vero adferendi כוהנים
adsignat. Josephus Antiqu. X. 4. § 3. כמרים
interpretatur: τοὺς ἱερεῖς των εἰδολων οὐκ ὄντας
ἐκ τοῦ Ααραωνος γενους. In eo igitur inter se
differre videntur, quod כוהנים sint sacerdotes
Israëlitici, cultui idolorum clam addiæti,
כמרים vero sacrificuli peregrini, sacra in ho-
norem idolorum clanculum administrantes.

5. ואת—השמים, et eos qui in
solaribus astra coeli adorant. על
הגגות super tecta, ex more orienta-
lium plana atque æqvata, in quibus altaria
ponebantur, 2 Reg. 23, 12. — ואת
במלכם et eos qui jurant Jo-
væ, simul vero et per Moloch
suum כ: qui jurejurando interposito se addi-
cunt consecrantque Jovæ, attamen per Molo-
chum jurant eundemque pro Deo habent.
Sive est ביהוה pro ליהוה, quod svadet
Parallelismus, et simul assentiuntur LXX.
ὁμνυοντας κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ βασιλεως
αὐτων sensu fere eodem: Deo adfociant Mo-
lochum, miscent cultum Dei cultui Idolorum,
utrum

utrumque pari afficiunt honore. מלכּ Molo-
 chum suum. מלכּ Idolum Ammo-
 nitarum, ab Israëlitis quoque cultum, uti in
 valle Hinnon filios filiasque cremandos obtu-
 lerunt conf. Schleusneri Lex. in N. T. Tom.
 2d. pag. 147. ubi præcipui hac de re scrip-
 tores nominantur.

6. v. ואת הנסוגים=דרשור et
 eos, qui a Jovæ defecerunt, eumque
 nec quærent, nec curant. בקש
 דרש Jovam curare et colere, divi-
 noque prosequi cultu. Ut in præcedenti
 commate vitio verterat Judæis, quod Jovæ
 Molochum æquipararent, huicque divinum
 honorem, qui unice Jovæ competebat, præ-
 starent; ita hoc com. castigat eos, qui Jovæ
 prorsus spreto, Deastris solum confiderent.

7. Ut nonnullorum petulantiam et
 contumaciam compescat, quos, vaticinia forte
 recitando, animadverterat verbis factisque
 ostendere, quam parum increpationes cu-
 rarent, graviter animo offensus edicit, poe-
 nas, quas minatus esset, brevi instare. —
 יהוה—יהוה reveremini Dominum
 Jovam. יהוה aut onomatopoëticon, aut
 imp. verbi יהוה tacuit inf. 3, 12. Hiob 2, 20.
 LXX. εὐλαβεσθε. Sensus: Si nolitis mihi
 meisque dictis obtemperare, obtemperate ta-
 men Jovæ, cujus nomine loquor, cujusque
 exsequor mandata. כי קרב=יהוה nam
 in-

instat Dies Jovæ כ: prope adest Dies ille fatalis, quo Jova vindictam de vobis sumturus est. Desistite igitur obstrepere illi, vos contumaces! quod metaphora ab epulis sacrificabilibus desunta iis ante oculos ponit. — קראו כו — nam paravit Jova sacrificium, et invitavit convivas suos. Adeo propinquum est illud exitiale tempus, tam brevi celebrabitur sacrificale epulum, ut convivæ jam sint invitati initiatique, et omnia parata. זבח epulum sacrificale 1 Sam. 9, 12. 13. 16, 3. ex hominibus puta animalibusque, cadaveribus bello occisis, instituendum. הקריש sanctificavit, initiavit, lustravit; lustrari enim solebant convivæ, antequam ad convivium admittebantur, ne quid fordoris et immunditiei iis adhæresceret. 1 Sam. 16, 5. Esa. 13, 3. — קראו alii intelligunt Ægyptios Chaldæos aliosve ad vindictam de Judæis sumendam jamjam destinatos. confer loca paralell. Jes. 34, 6. Jerem. 46, 10. Alii aves carnivoras ferasque, cadavera in bello occiforum absumentes. loc. paral. Ezechiel 39, 17.

8 v. והיה — השרים et eo sacrificii die animadvertam in principes. Subita personarum mutatio, Prophetis persæpe usitata. Forte subintelligendum: דבר vel נאם et in filios Regis sc. Zedechiæ, a crudelissimo tyranno Nebu-

bucadnezero, patre spectante, necatos. —
 Jer. 39, 6. 2 Regg. 27, 21. LXX. ἐπὶ τοῦ
 οἴκου τοῦ βασιλεως legerunt בית pro בני. —
 Propter morem Prophetarum, futura parum
 definite describentium, potius cum τοὺς ὁ in-
 tellexerim familiam regiam כל—נכרי
 et in omnes, qui vestibus exteris
 induunt. Principes nobilesque, qui cæte-
 ris terræ incolis laudabili pietatis et erga pa-
 triam amoris exemplo præluere debebant,
 popularium suorum fabricatis haud contenti,
 vestibus apud peregrinos confectis, et grandi
 pecunia emtis, sese ornabant.

9. ופקדתי—הורא, et animad-
 vertam tunc in omnes limen trans-
 filientes ו: neque vindictam divinam eva-
 dent, qui superstitiosum in cultu Dagonis
 Aschdodorum ritum imitantur, et ædem in-
 traturi limen transfiliunt, 1 Sam. 5, 1—5.
 LXX καὶ ἐκδικέσω ἐμφανως ἐπὶ τὰ προπύλα.
 על הורא igitur non vacat in LXX, ut perpe-
 ram annotatum legitur in Hexaplis Orig. edit.
 Bahrddtii. Sed ἐμφανως veram et genuinam
 esse τῶν ὁ lectionem dubito, nullo enim modo
 cum textu conciliari potest. Forte legendum
 ἐπιβαῖνον, ut Sym. ἐπιβαῖνοντας, vel ὑπερβαί-
 νον, quod postea scribarum vitio in ἐμφανως
 transmutatum fuit. Ita enim reddiderunt
 2 Reg. 22, 30. et 1 Sam. 5, 5. —
 מפתח Limen inferius 1 Sam. 5, 5. Ezech.
 9, 3. — המלאים—המרמה et replen-
 tes

tes domos dominorum suorum rapinis et fraudibus. בית ארניהם Domum dominorum suorum. LXX τον οικον του κυριου Θεου αυτων. — Intelliguntur domus principum et ministrorum, qui illas ingenti rerum pretiosissimarum copia, vi et fraude comparata, repleverant.

105. Pergit vates in futura calamitate describenda. יהיה—הרגים eo tempore, inquit Jova, exorietur vox querula a porta piscium. שער הרגים porta piscium, Nehem. 3, 3. 12, 39. 2 Paralipp. 33, 14. sic forte dicta, quod prope eam vel piscina vel forum piscatorium. Sita erat in ea civitatis parte, quæ orientem spectabat. Bellermanns Handbuch der Bibl. Lit. 3 Theil. pag. 107 seq. LXX απο πυλης αποκεντουντων; probabile est eos legisse הרגים, ut recte monet Bielius in Thesaur. philolog. part 1, pag. 182. — ויללה—חגבעות et ejulatus ab altera parte et ingens calamitas a collibus. משנה pars civitatis eademque inferior, priori, ut superiori, ex adverso opposita. Muro erat cincta et ad occidentem et septentrionem spectabat 2 Reg. 22, 14. 2 Paralip. 34, 22. Nehem. 11, 9. Alii vertunt a porta avium, quibus favet Chaldaeus, מן עופא, quod alii rursus עופלא legunt et de arce vel turri 2 Reg. 5, 24. vel denique colle עופל Neh. 3, 26. 27. intelligunt. שבר contritio, ad animum, translata ærumna, cala-

calamitas. מַהֲבֵאוֹת a collibus, quibus
cineta erat Hierosolyma, LXX συντριμνος με-
γας ἀπο των βουνων. Per totam urbem, quam
tribus nobilissimis partibus describit, non nisi
planctus et querelæ tristes audientur.

II V. שִׁתְּ מַכְתָּשׁ — הִלֵּלוּ ejulate in-
colæ Machtschæ. שִׁתְּ מַכְתָּשׁ quid sit, dis-
sentiunt interpretes. LXX κατακεκομμενην.
Aquil. et Syri ὄλμον. Theod. ἐν τῷ βαθει.
Vulgat. Pilæ. Substiterunt igitur, in notione
contusionis et cavitatis, etsi cæteroquin valde
inter se discrepant; quos secuti recentiores
nunc vertunt: incolæ urbis contundendæ, nunc:
incolæ Pilæ; nunc denique incolæ cavitatis,
quod quoad sensum eodem redit. שִׁתְּ מַכְתָּשׁ
proprie est mortarium, quo quid frangitur.
Prov. 27, 12. Verbo inest paranomasia, qua
ad illustre Hierosolymæ nomen שִׁתְּ מַכְתָּשׁ alludi-
tur. Urbem etiamnum Mahomedani appel-
lant Beith al Mokkaḥask: locum sanctuarii,
quod Samaritani ex odio in Judæos et con-
temptu in Machtesch שִׁתְּ מַכְתָּשׁ: locus plagæ
convertunt. Alii denique שִׁתְּ מַכְתָּשׁ accipere
malunt de certa urbis parte (loco forsan infe-
riori exstructa, speciemque cavitatis refe-
rente) in qua, qui postea nominantur, negoti-
atores et numularii argento onusti habitabant,
quibus ob oppositum parallelismum, favente
etiam orationis serie, accedo; haud tamen ex-
clusa paronomasia, quæ in Verbis שִׁתְּ מַכְתָּשׁ et
מַכְתָּשׁ

שֶׁמֶט latet. — כִּי — כְּנָעַן nam delebitur tota gens Cananæorum. Cananæi ideo appellantur numularii et negotiatores Judaici, quod istis similes erant mercandi nummisque coacervandi cupidine. Aliter LXX ὁμοιωθή πας ὁ λαὸς Χανααν. Aliter denique Vulg. conticuit omnis populus Canaan. — כָּסִי — כָּל omnes argento onusti: divites opibus negotiando quæsitis.

12 v. — וְהָיָה — בְּנֵרוֹת eo etiam tempore pervestigabo Hierosolymam lucernis: exactissime eam rimabor, omnes latebras acutissime excutiam; metaphora ducta ab iis, qui lucerna accensa abstrusissima quæque et in tenebris latentia summa cura perscrutantur. Chaldæi cum venerint urbemque expugnaverint, omnia diligentissime pervestigabunt, domos diripient, nihil ipsos effugiet. Genus dicendi, ut videtur, proverbiale, Zephaniæ, ni fallor, proprium. Obvium etiam est Luc. 15, 8. — וּפְקַדְתִּי — וְיָרֵעַ — et animadvertam in viros coagulatos super fæcibus suis dicentesque secum, Jovam nec bonum nec malum facere, in eos, qui secure et tranquille agunt; tropo desumpto a vino, quod amphoris vel utribus non transfunditur, sed fæcibus incumbit immotum. Lucem foeneratur Jerm. 48, 11, ubi Noabus dicitur a juventute usque tranquillus fuisse, suis-

fuisque subsidisse fœcibus, nunquam ex uno in alterum vas transfusus; quo prius membrum, propriis verbis expressum, posteriora improprie dicta illustrat. — **וַיִּפְקֹד** **וַיִּמְשֹׁךְ**. LXX transtulere *καταφρονουντας ἐπι τα φυλαγματα αὐτων*; pro quo sine dubio legendum est *καταφρονουντας κ. τ. λ. ο*: super viros dormientes ad custodias suas; vide annotat. Biellii in Thes. philol. Part. 2da pag. 168 seq. **לֹא יוֹשִׁיב—וְעֵינָיו** nec bonum, nec malum facere *ο*: non curat Deus res humanas; humana negotia fortuito ac temere voluntur agunturque.

13 v. **וְהָיָה—לְמַשָּׁה** Relinquentur opes istorum deprædationi. **וְהָיָה** prop. tam animi quam corporis; hinc opes, divitiæ. Psal. 49, 11. **מַשָּׁה** direptio, deprædatio a **סָסָה**. diripuit, Jerem. 30, 16. Sensus: opes eorum secum auferent Chaldæi. **וַיִּבְנוּ—וַיִּשְׁכְּנוּ** exstruent domos, quas non inhabitabunt, conferent vineas, quarum vinum non bibent. Domos exstruunt vineasque conferunt, ut splendide habitent lauteque vivant; at spem eorum inanem faciet Jova tempore, quo puniturus venerit. Eadem fere verba idemque sensus Deut. 28, 30. Amos. 5, 11. réperitur.

14 v. **וְהָיָה—קָרִב** instat dies Jehovæ magnus, instat, appropinquat

rat valde. Mox enim post Josiæ tempora
 ingruerat ista Judææ devastatio. קול—גבור
 vox, quæ isto Jehovæ, die audietur,
 amara erit; auxilium implorabit
 tum fortissimus. מ utrum ad קול, an
 ad גבור referendum, dissentiunt interpretes.
 Ad prius retulerunt οἱ οἰ: Φωνὴ ἡμερᾶς κυρίου
 πικρὰ. Ad posterius plurimi recentiorum.
 Fortissimi anxie auxilium implorabunt. Dathe.
 Bauer. Si priori additur, quod rectius credo,
 hic inde enascitur sensus: vox, quæ isto die
 audietur, erit acerba quiritatio, et ejulatu ho-
 minum aër horrendum in modum resonabit.
 Si vero posteriori adjungitur, ante מ sup-
 plendum erit שׁוּעָה, cui respondeat sequens
 מִשְׁעָרָא. — LXX גבור sequenti adjunxerunt
 commati: Φωνὴ ἡμερᾶς τοῦ κυρίου πικρὰ καὶ
 σκληρὰ τετακται. Δυνατὴ κ. τ. λ. atque præte-
 rea litteras in codice una serie junctas aliter di-
 viserunt, forsitan hunc in modum, מ-צוּ-
 שׁוּעָה, ה et ה in שׁוּעָה inter se permutatis.
 ה צוּ alta voce clamavit, hinc alterius auxili-
 um imploravit. Jes. 42, 13. ubi LXX verte-
 runt: βοήσεται.

16 v. יום—הבצרות Dies tubæ
 et clangoris super urbes munitas:
 quo tubæ clangor audietur, hostes ad urbes
 expugnandas convocans; nam ad tubæ soni-
 tum, urbium expugnandarum et capiendarum
 periculum faciebant milites Josv. 6, 5. 1 Sam.

10, 9. **הגבהות—הפנות** *pinnae excel-*
fae כ: turres five propugnacula, in angulis
 murorum exstructa, quibus imponebantur
 balistae, quorum vi tela ac ingentia saxa in
 hostem oppugnantem mitterent. 2 Paralipp.
 26, 14. 25.

17 v. **והצרתו=כעורים** et angam
 homines, et ambulabunt ut caeci כ: ad
 tantas angustias redigam istos contumaces,
 ut praeter terrore et anxietate animi non magis
 quam caeci videant, sciantque, quo se vertant,
 quid consilii capiant, aut quo fugiant. Nunc
 addit causam, cur tantis afficerentur malis.
כי—חטאו nam contra Jovam pecca-
 runt, sacra scilicet deastris faciendo, fiduci-
 amque in illis ponendo — **ושפך=כעפר** et
 effundetur sanguis eorum ut pul-
 vis. **עפר** pulvis, arena, qua abundant au-
 strales et orientales regiones; quodigitur apud
 nos dici solet, ut aqua effundi, id apud orien-
 tales, ut arena aut pulvis, quasi res nullius
 pretii. Magna hominum multitudo morti tra-
 detur turpissimo simul ac abjectissimo modo.
ולחמם—כגללים cadavera eorum ut
 stercore sc. abjicientur. **לחם** caro, cor-
 pus h. l. cadaver. LXX *σαρνας αὐτῶν* ita quo-
 que Syr. Chald. Vulg. Sensus: Cadavera
 hominum bello extinctorum insepulta proji-
 cientur, et a superingredientibus conculca-
 buntur.

18 v. Quemadmodum enim fieri assolet, ut divites opulentiqve propter pecunias multis subtrahantur oneribus, quibus pauperes ærisqve inopes premuntur, ita opulenti Hierosolymitani, auro et argento onusti, poenas, quas proxime instare cecinerat vates, se effugituros autumabant. Iis enim ut hoc ultimum adimat solatium, diserte declarat, opes, in quibus spem suam collocassent, nihil ipsis profuturas. **וְכִּי** bis repetitum et sequenti **וְלֹא** conjunctum, neque—neque, vertendum. **וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא** in die iræ Jovæ כ: quo Jova se improbis iratum demonstrabit. — **וְהָאָרֶץ** et igne iræ ejus consumetur tota terra כ: ira acerrima et ardentissima &c. Additur **וְנֹא** aliis substantivis ad vehementiam rei summam exprimendam Deut. 32, 22. Psal. 79, 5-7. Sensus: quemadmodum ignis omnium, quæ comprehendit, confector et consumitor est, ita quoque iratus Jova omnibus omnino bonis hanc terram spoliabit. — **וְנֹא** nam consummationem et quidem acceleratam faciet. — **וְנֹא** particula asseverandi et quidem, immo vero, vertenda. — LXX. **וְנֹא** verterunt σπουδην, **וְנֹא** prætermisere, quasi legerint: **כָּל־הַנִּבְהָלָה**. Aqv. κατασπουδασμον, quod deest in Bielio et supplementis Schleusnerianis. Sym. μετα ἐπιεξέως, quem sequitur Vulg.: cum festinatione. Sensus: nullam adhibebit Jova moram

ram, quin citissime adveniat vindictam sumtu-
rus de terræ Judaicæ incolis.

Cap. II. 1 v. Postquam fata adversa, quæ
propediem subituri essent Judæi, multis sic expo-
fuerat, hortatur, ut ad frugem prius redeant,
quam minæ eventu comprobentur. **הִתְקַשְׁשׁוּ וְקַשְׁשׁוּ** scrutamini vosmetipsos et
scrutamini ־: studiose et diligenter inqvi-
rite in animos moresque vestros, anne poenas
promerueritis denunciatis. **קִשְׁשׁ** notione
colligendi acceperunt Veteres, LXX. Arab.
Chald. Vulg. quo sensu inter Arabes obvenit.
גֵּנִס הָגִי בְּכֶסֶף gens non pallefcens ־:
nullo resipiscendi disiderio affecta, nullamque
huc usque disciplinam admittens Psal. 84, 3.
Syr. nullius pudoris. LXX, ἐθνος το ἀπαί-
δευτον.

2 v. **בְּטֶרֶם—וְיָ** antequam
pariat decretum, ut palea irruat
dies. **הַקֵּץ** decretum condemnatorium, h. l.
poena ipsa, quam Jova decreverat propediem
infligendam: **לֵרֶת** metaphor. produxit, effec-
tum dedit Psal. 7, 15. **כְּמוֹץ** gluma, follicu-
lus frumenti Psal. 1, 4. **וְיָ** erit pro
כְּמוֹץ—וְיָ vel **וְיָ הָהוּא**, et **וְיָ—וְיָ**
parenthesi includendum. Sensus: irruet ille
dies tam cito, quam palea a vento abripitur.
— Sed textus hodierni corruptionem haud
obscurè docent tum dissensus versionum et ve-
terum et recentiorum, tum ordo verborum
paulo

paulo durior et obscurior. LXX. longe aliter legisse, dubio caret. verterunt: *πρὸ τοῦ γενεσθαι ὑμᾶς ὡς ἄνθρωπος παραπορευόμενον*. Eleganter sane, et seriei orationis congruum! Quid vero legerint, vix tuto colligitur, præsertim cum versio ab hodierna textus lectione tam longe discedat, ut in hebraicum sermonem iterum translata, litterarum et verborum vi et forma cum nostris parum concordet. — **ל** post **בט**, stylo Zephaniæ proprium, et in sequentibus bis repetitum, prorsus omisere. Forte quodammodo superest in **לת**, sed ob sequens verbum eadem littera incipiens vitio scribarum omissum. **לת** legisse videntur, sæpe enim hoc verbum *γενεσθαι* transtulere. Pro **ק**, quod in textu LXX. vix habuere, reponendum videtur: **לך**, vel, quod constructioni sequenti magis convenit, **לכם**. Prius præferendum puto, partim ob proxime præcedens **לך נכסך**, quibus aperte respondet, partim ob frequentem, quæ utitur propheta, personarum mutationem, ob faciliorem denique *του* **ק** a **לך** quam a **לכם**, ortum, vel eorundem verborum inter se permutationem. — **ו** neutiquam legerunt LXX. Omissioni favent et constructio verborum et sensus inde eruendus. Ecquæ enim, quæso, est, vel esse potest, similitudo inter paleam evanescentem, diemque illum solennem, quo Jova vindictam sumpturus adparebit?

bit? Palea a vento elevata et dispulsa cito transit et aufertur, at exitialis ille dies non cito præteribit, e contrario tamdiu durabit illud tempus (dies ex frequenti prophetarum usu pro tempore), donec omnia ista mala, quæ minatus esset, effectum sortirentur. Neque dies ille, ut gravis et memorabilis reipublicæ Judaicæ, cum gluma, ut re levissima et tenuissima, apte comparari potuit. Hinc omissionem του ויום probandam existimo, et pro glossa in margine codicum quorundam του בטר explicandi causa adposita, postea vero incuria et oscitantia scribarum in textu recepta, habendam. — Si vero mutationes propositæ doctis non placuerint, textusque masoreticus videatur retinendus, pro עבר ויום lectoribus tandem proponere malletm עברתם. Id, mea quidem sententia, funder sensum haud prorsus ineptum, si vertatur: antequam decretum sortiatur effectum, quo vos, quasi palea evanescens et dispulsa, peribitis. כמון, LXX. ὡς ἄνθος, pars pro toto.

3 v. Arcte cohæret cum præcedentibus. Nunc primum indicat, quid faciendum, si forte poenam futuram effugere cogitarent. בקשו—הארץ, quærite Jovam omnes humiles terræ. — עבדיו quotquot adhuc sunt in terra mansveti; apud quos adhuc super emendationis spes, quanquam non est prorsus pii sint probique. Recte LXX. ταπεινοί, qui

qui adhuc disciplinam admittunt. **וְשֵׁרֵי פְעָלוֹ**,
 qui decreta ejus observant. LXX.
 κριμα εργαζεσθαι. — Prætermiserunt igitur
וְשֵׁרֵי, quod quoque glossæ suspicionem
 præ se ferre videtur. Certe, eo remo-
 to, et elegantior et stilo poetico aptior emer-
 git sensus. Nam si retinetur, jure mireris,
 Prophetam eos, ut Jovam quærant, admo-
 nere, qui jam leges ejus observent, eumque
 igitur jam quæsierint? At omni vi sua pri-
 vabitur objectio, si **וְשֵׁרֵי** prorsus elidatur.
 Forte et transposita sunt ipsa verba **וְשֵׁרֵי**
וְשֵׁרֵי, ita ut primitus scriptum fuerit
וְשֵׁרֵי **וְשֵׁרֵי** præcedenti commatis parti junc-
 tum. — **בְּקִשׁוֹ עֲנוּהָ**, quærite justiti-
 am, quærite mansuetudinem **וְ**:
 excercenda justitia, quam in republica fere
 intermortuam fuisse, satis superque docent
 crebræ prophetatum admonitiones. Mansue-
 tudini operam dare svadet, ne stultorum
 exemplo, quorum maximus in civitate erat
 numerus, abrepti intumescant, et in poste-
 rum, reposita spe ac fiducia in idolis vanisque
 opibus, disciplinam Jehovæ admittere recu-
 sent. — **וְשֵׁרֵי פְעָלוֹ** fortasse ierva-
 bimini. Verba **בְּקִשׁוֹ עֲנוּהָ** LXX.
 verterunt: και ἀποκρίνασθαι αὐτά, ὅπως κ. τ. λ.
 eandem fere nobiscum habuerunt in codice
 lectionem, et discrepantia Versionis a textu
 vulgari in litteris verborum aliter divisis et
 per-

permutatis ו et י, unice quærenda. Lite-
 ras tali modo diviserunt: $\text{וענו הנהל} =$
 $\text{ותסתרו} =$. — Præcedens בקשו vix lege-
 runt, sed ultimam tantum voculæ literam י,
 quam τω ענו ab initio addiderunt. — Cæte-
 rum auctor versionis του: ἀποκρίνασθε αὐτά
 in animo habuisse videtur notionem του
 ἀποκρίνειν eligendi, quam nec habet He-
 bræorum ענה, nec græcorum ἀποκρίνεσθαι
 notioni respondendi proprium.

*

*

*

Caput II. v. 4. De argumento et ob-
 jecto hujus sectionis conferenda sunt, quæ in
 prolegomenis annotavimus. — כן particula
 transeundi sed Psal. 1, 2. Ezech. 36, 22.
 fortasse a collectore oraculorum, ut quodam-
 modo inter se cohærerent, adscripta. — עזה,
 נשקלון, נשדור, עקרון ut præcipuæ Philis-
 tæorum urbes nominantur. Gethæ mentio-
 nem non facit, partim quod jam ditionis erat
 Judæorum, partim quod tunc temporis de-
 structa erat et desolata, Amos. 6, 2. Harum
 urbium origines, situs et fata succincte et ac-
 curate exposuit Celeb Bellerma loc. c. Tom.
 3ⁱⁱ pag. 16 seq. Quas amat paronomasias,
 rursus

rursus captat in verbis עזובה עקרון, quæ versione exprimi nequeunt. — תעקר, quæ versione exprimi nequeunt. — יגרשוהו Asdodenses meridie expellentur ו: eam hostes vacu-
efacient incolis, quos captivos abducent. בצהריה meridie, clara luce abigen-
tur, vel ut omnes inspiciant, quam turpiter ab hostibus tractentur, vel ut molestiam iti-
neris tempore, quo sol maxime fervet, per-
sentiscant in exilium abituri. —

5 v. הוי—הוי væ incolis tractus maris sc. mediterranei, quem Phoenices et Philistæi, hi meridionalem, illi septentrionalem occupaverant. LXX. χοινισμα της θαλασσης, etiam etymologiam του: חבל, quod proprie significat funem, partem terræ funiculo di-
mensam Josv. 17, 5. 14. Psal. 105, 11. con-
servare studuerunt. — הוי—כרתים gens Chretæorum ו: Philistæorum 1 Sam. 30, 14. 16. Utitur hoc nomine rariori, ut præbea-
tur occasio ludendi in Etymo כרתים a כרת exscidit. Eadem ludendi ratio apud Ezech. 25, 16. LXX. παροινοὶ κρητων, legerunt
הוי כרתים a הוי peregrinari, divertere, ו cum ו permutato. Cæteræ veterum versiones
כרתים vi verbi propria reddiderunt, Sym. ἐθνος ὀλεσθρευομενον Aqv. et Edit. 5ta ἐθνος ὀλεσθριον: Theod. ἐθνος ὀλεσθρειας, quos seqvi-
tur Vulg. gens deperditorum. והאבדתיו ושב te ita perdam, ut nullus
fu-

superfit. LXX. καὶ ἀπολω ὑμας ἐκ κατοικίας. Legerunt sine dubio וחברתיוכם ממושב, או יושב מאין יושב.

6. v. — וְהָיָה צֶנֶז et tu tractus maritime infervies pascuis, cisternis pastorum, septisque ovium. נות quod alibi scribitur נאות Psal. 23, 2. 65, 13. Joel 2, 22. caulæ h. l. ob sequens כרות pascua, ubi greges oberrant. רעים fossæ pastorum, putei in arena effossi ad aquandum gregem. — LXX. καὶ ἔσαι Κρητὴ νομὴ ποιμνίων, aliter legisse palam est. הים חבל הים plane prætermiserunt, nullaque omissionis adparet causa, nisi quod in codice abfuerint ista verba. Mox enim antea et statim post eadem verba reddiderunt χοιμισμα της θαλασσης. כרות legerunt, sed ordine inverso, atque כרת singulare proxime præcedentis כרתים esse autumarunt. Vulg. כרת omisit, forte quia jam proxime præcesserat גרות צֶנֶז scriptiois simillimæ. — צֶנֶז septa ovium כ: loca macerie vel muro cincta, intra quæ pastores greges suos nocte cogunt, ne a lupis aliisque desertorum feris rapiantur et trucidentur. Recte LXX. μανθρα προβατων. — Sensus. Ita vastabitur a Chaldæis terra, ut urbibus everfis, incolisque earum vel occisis vel abductis, pascuis et caulis inferviat pastorum.

7 v. Philistæis Phoenicibusque patria
 ejectis, eorum postea regionem, civitates, do-
 mos et pascua possidebunt reduces e captivi-
 tate Judæi. והיה—והורה et relinquetur
 tractus superstitibus Judæis כ: Judæi
 superstites et e captivitate reversi occupabunt
 terram istam incolis urbibusque vacuam. =
 וירבצון עליוחם super eos, sc. tractus
 חבלים, pascunt et in domibus A-
 schalonis pernoctabunt. Ubi nunc
 assurgunt magnifica Aschalonis ædificia, ibi
 tum tantum ruinæ conspicientur eorum, her-
 bis et muscis obductæ; inter eas pastores Is-
 raëlitarum greges pascunt et secure ibi noc-
 tem agent. — כו—אלהיהם nam curabit
 eos Jova Deus ipsorum, פקר cu-
 rare, Hof. 1, 4. Genes. 21, 7. Esa. 23,
 17. — In Versionibus των δ e codice Vatic.
 factis hæc verba ita vertuntur. απο προσωπου
 υιων Ιουδα, οτι επεσηπται αυτους κυριος. Hanc
 duplicem esse versionem eorundem verborum,
 alterutram et quidem priorem aperte falsam,
 eo minus dubito, quo facilius est illius e textu
 masorethico veram originem demonstrare.
 Haud enim exigua est similitudo verborum et
 litterarum hebraicarum, ex quibus versio
 fluxit, quam spuriam suspicamur, cum iisdem
 litteris verbisque hebraicis, quæ adhuc hodi-
 erno in textu legimus; nec improbabile est,
 eandem litterarum verborumque similitudinem
 in

in vetustissimis olim codicibus, ductu litterarum una serie junctarum liberiori, forte exclusione quoque matrum lectionum minus necessariarum, incuria denique scribarum festinantium, multo majorem fuisse; quam vero accurate determinare, atque extra omnem dubitationis aleam ponere, propter Vetustissimorum scribendi rationem antiquissimamque litterarum formam nobis parum cognitam, difficile, immo impossibile videtur. Attamen facilis est יהוה cum יהורה, et פקודי cum ופקדם vel פקדום (פקודי הלו) LXX ὁμοῦ Aeu. Num. 26, 57.) permutatio; difficilior כו cum מפני, praesertim ex nostra litteras hebraicas formandi ratione, nisi forte מן vel praefix. מ cum כו hodiernæ textus lectionis permutarint. Ista a textu hodierno ejusque apto sensu tam longe discrepans versio debetur forte verborum eorundem ad praecedens בערב relationi.

8 v. Porro Moabitas et Ammonitas severe castigat, pronunciatque mala propter injuriam, contumeliose populo Judaico illatam, eventura. שמעתי — בני עמון audi i opprobrium Moabitarum et convitia Ammonitarum גרפום convitia Jes. 43, 28. Recte LXX κονδυλισμούς. — וגדולו et magnificarunt se ad fines illorum כ; ultra fines terminosque re-

regionis suæ ditionem extenderunt. Abduc-
tis enim a Senacheribo decem Israëlitarum
tribubus, oppida derelicta invaserunt, et in
suam redegerunt potestatem Ezech. 25, 3.
Alii (supplentes forte פיהם, ut plene scrip-
tum legitur Obad. 1, 12.) vertunt; insolenter
sefe gesserunt, ו: Israëlitas in exilium euntes
pleno ore deriserunt; quod, quantum video,
jam in præcedentibus חרפה et גרפום contine-
tur. — Moabitarum insolentiam graviter et
eorundem fere verborum formulis taxant Jes.
16, 6. Jerem. 48, 29. Ezech. 25, 3.

9. v. לכן propterea, sc. quod tam
insolenter et contumeliose tractaveritis popu-
lum meum, vos etiam dure et ignominiose
tractabimini. חנני ita vivam, per
vitam meam, solennis jurisjurandi formula
Jud. 8, 19. 1 Sam. 19, 16. כי—כעמורה
nam Moabitarum terra similis erit
Sodomæ et Ammonitarum Gomor-
ræ ו: quo olim subversæ sunt civitates Sodo-
mæ et Gomorræ, eodem tristi fato devastandæ
et excindendæ sunt urbes Ammonitarum Moa-
bitarumque. — Insignem aliquam miseriam
et calamitatem annuntiaturi Prophetæ, fatum
Sodomæ et Gomorræ minari solent, Jerem.
49, 18. ממשק חרול prop. possessio
urticæ ו: locus ab urticis possessus. Alii
חרול explicant senticetum; Dathe, adfenti-
ente Celsio Hierobot. Par. 2, 166-168, in-
telli-

telligit Paliurum. LXX και Δαμασκος ἐκλε-
 λειμμενη, legerunt לַיָּחַד קִשְׁמִי. — הַכְּמִי
 הַלֵּחַ fodina salis, ad littora maris mortui
 excavata; ad maris enim mortui oras multæ
 deprehenduntur salinæ, in quibus juxta mare
 effossis, hocce tempestate veris inundante ac
 rursus remeante, remanetaqua, unde sal solis
 æstu sponte progignitur. — LXX ὡς θημωνια
 (Editio 2da, quæ Lipsiæ prodiit 1757, 8, ha-
 bet θημωνια, quod vitium merum typogra-
 phicum videtur) ἄλωνος i. e. ut acervus aræ,
 sine dubio vitiose scriptum pro θημωνια (του)
 ἄλος i. e. acervus salis. Cæterum de mari
 mortuo conferri merentur Bellermands Hand-
 buch d. bibl. Literatur 2, 437. seq. et Oed-
 manns vermischte Sammlungen aus d. Natur
 3te Heft. S. 115 seqv. — הָעוֹלָם—הַמִּשְׁמַשׁ
 vastitas æterna. Ibi nec feretur nec
 metetur, nec aliquid præter inutilia ibi cre-
 scet; summa invalescet sterilitas. LXX ἡφαι-
 νισμενη εἰς τὸν αἰῶνα pronuntiarunt הָעוֹלָם
 הָעוֹלָם. — הָעוֹלָם—וְנִחְלָם super-
 stites populi mei diripient eos, et
 residui nationis meæ eos occupa-
 bunt. הָעוֹלָם—וְנִחְלָם deripient eos — hæ-
 reditabunt eos. Qvosnam? Terminos הָעוֹלָם
 v. 8 ut jus talionis pro eo, quod Ammonitæ
 et Moabitæ terminos invaserant Israëliitarum
 in exilium abductorum? At quid terminis
 eripient devastatis et prorsus sterilibus? et
 cui.

cuinam bono? — Adfixum ׀ malleum igitur
 protius referre ad præcedens מֵאֵב וּבְנֵי עַמּוֹן
 9. v. eo sensu: deripient Judæi, vel relictī,
 vel ex captivitate reduces, Moabitarum Am-
 monitarumque civitates terramque omnibus
 bonis plane exspoliabunt, et secum auferent;
 quibus factis, in desertum horrendum ver-
 tenda erit istorum terra. — Cæterum non est,
 in quo offendamur, quod Propheta Ammo-
 nitas, בְּנֵי עַמּוֹן, in senticeta salinasque trans-
 mutandos esse prædicat. Talia danda sunt
 scriptori, qui elegantiae et subtilitati minus
 studet, quam ut calamitate futura, aterrimis
 coloribus depicta, auditoribus terrorem incu-
 tiat. Ejusmodi negligentiae stili accuratioris
 et elegantioris plura in Vaticiniis-Zephaniæ
 occurrunt exempla v. l. 1. 3. 7. 17. etc. sed
 iisdem vitiis laborant quoque plurima cætero-
 rum prophetarum oracula, quæ vero, cum
 in majori sparsa ac disseminata sint Vaticinio-
 rum volumine, oculos præterfugiunt memo-
 riamque fallunt.

II v. נֹרָה—עֲלֵיהֶם terribilem
 contra eos se geret Jova יְוָה: formidabilis
 apparebit vindictam sumpturus. LXX Cod.
 Alex. ἐπιφανὴς ἔσται. Vat. ἐπιφανήσεται. נֹרָה
 cum נִרְאָה confuderunt. Gravissimam in ho-
 stes populi sui vindictam excercebit. Destruc-
 tis enim ejus vi ac potentia Diis, quos poten-
 tissimos credebant, et in quibus totam collo-
 cabant

cabant spem, ostendet Jova, qualis quantusque sit Deus, quam timendus, admirandus, quamque dignus, cujus numen ab omnibus ubique terrarum colatur; quam nihili denique et nauci habenda sint Idola vi vitaque carentia. —

וְהָרַסָה כִּי רָזָה — הָאֱלֹהִים nam destruet omnia terræ idola. Utraque του ρῆς significatio et hebraica emaciandi, et arabica delendi, admitti potest. Posterior tamen plurimis placuit interpretibus, cum idolis diisque factitiis parum apta illis videretur significatio emaciandi, atque LXX. ἐξολοθρεῦσαι Syr. נִבְרַר præivissent. Notio tamen emaciandi non prorsus spernenda. Cum enim Propheta vaticinetur, Jovam macie confecturum idola, innuit, facturum esse Jovam, ut cultoribus, sacrificiis, sacerdotibus, donisque, pietate cultorum oblatis, prorsus destituantur. וְשִׁתְּחוּ — הָגוֹיִם adorabunt eum omnes e loco suo, omnes exteriorum gentes. Viso auditoque quod fecerit Jova Idolis terræque cultorum idololatri-
corum, timore corripientur, atque, derelictis idolis, Jovæ cultui sese dicabunt omnes, quin etiam remotissimæ gentes. אֵין גּוֹיִם regiones, a gentibus extra Palæstinam habitatæ, vid. Michaëlis Specileg. Geogr. ext. Hebr. pag. 131 seqv. — וְשִׁתְּחוּ — הָגוֹיִם circumscriptio omnium ubique terrarum hominum.

12 V. וְהָרַסָה אֶתְכֶם אֶתְכֶם etiam vos Cuschæi gladio meo confodiemi-
ni.

ni. כוש LXX. Αἰθιοπες inhabitabant Arabiam felicem; inde colonia, mare rubrum trajiciens, in Abessinia et Æthiopia confedit. Hinc duæ occurrunt in S. S. Cuschæorum nationes, Asiatica Genes. 10, 7. 8. Deut. 12, 1. Hab. 3, 7. Jes. 37, 9. Africana, de qua hic sermo, Jes. 18, 1. Jerem. 13, 23. 38, 7. Ezech. 30, 4. 5. 9. Venerant in auxilium Neconi Regi Ægypti, sed prælio victi a Nebuchadonofore, Jerem. 46, 2. חללי חרבי gladio meo transfossi. Pro חרבי legunt Syr. 4 Codices Kennic. 2 de Rossi: חרב sine ו.

V. 13. ויט—אשור extendet manum suam versus Septentrionem, et rediget Niniven in vastationem aridam, quasi desertum. Subint. Jova, extendet &c.; minime, ut suspicantur nonnulli, Nebuchadonofor, qui nec diserte nominatur, nec in חרבי latere probabile est. De phrasi: manum extendere, dictum est ad 1, 4. Ut antea Meridiem versus contra Cuschæos, et paulo ante Orientem versus contra Ammonitas Moabitasque manum extendisse dicitur Jova, ita nunc Aquilonem versus extendet manum, Assyrios punituram; — Ninive ita vastanda, ut similis sit deserto arido, opibus et commerciis privanda. De situ et fatis Ninive vide Bel-lermann l. c. 3, 375 seq. Vulg. et ponet speciosam in solitudinem et in invium. Partim textum hebraicum, partim translationem

nem των ὁ secultus videtur. — נִינְוָה habuerunt pro נִינָה a נִיחַ pulcher, decorus fuit, et pro των ὁ; ἄνυδρον כ: siccam, forte legerunt ἀνοδον, voculam finillimæ et scriptionis et pronunciationis.

14. Uberius exponit tristem Ninivæ devastationem. Incolis spolianda erat, et penitus excisa feris relinqvenda. רַבְצוּ — גִּוּי cubabunt ibi greges, animalia omnis generis כ: turmatim ibi congregabuntur, omnes, quotquot sunt, terrarum feræ, interdiu pascua quærentes, nocte vero perfugium contra tempestatis injuriam; quæ antea hominum fuerat sedes, nunc ferarum erit. Coccejus, quem Dathe sequitur, גִּוּי חֵיתוֹ כָּל restringita ad animalia gregaria ζῶα ἀγελαία, quæ gentem seu agmen (גִּוּי) constituunt. עֲדָרֵיהֶם כָּל חֵיתוֹ גִּוּי pro עֲדָרֵיהֶם כָּל חֵיתוֹ גִּוּי scriptum esse existimo. — קָאָה qvid sit, difficile est determinare. Vulgo intelligitur Pelicanus Veterum, Onocrotalus recentiorum, qui ad ripas fluviorum littoraque maris degit; prop. sic dictum a קָאָה vomere, evomere, quia chonchas devoratas evomit, ut ex hiantibus carnes comedat. Veterum Pelicanum defendunt Aquila, Vulgata. Alii Pelicanum intelligunt recentiorum, Bütaurum, aviculam, quæ in locis juncosis et paludosis versatur. Aliter LXX. χαμαιλεοντες. Aliter denique Theod. κυκνοι. Oedmann in Verm. Saml.

Saml. aus d. Naturk. 3 Hest S. 57, קנת
 suspicatur Pelicanum Graculum Linn. קפר
 vulgo histrix ceu erinaceus, a spinis, quibus
 undique horret pellis, sic dictus. LXX. ἐχινος.
 כפתר ornamentum, quo stylus columnæ tegi-
 tur, epistylum Amos 9, 1. Alii globum,
 speciem malogranati referentem, ædibusque
 summis impositum, intelligere malunt. בין
 ter Deut. 4, 27. Josv. 24, 27. Sens. inter
 columnas everfas, earumque splendida orna-
 menta hic illic disiecta, commorabuntur ani-
 malia folivaga, sedesque hominum quam maxi-
 me fugientia. Verti etiam possunt ea verba:
 et in columnarum (erectarum) epistyliis pernoc-
 tabunt &c. et de avibus folivagis, nocte in fa-
 stigiis columnarum quiescentibus intelligi; sed
 tunc significatione prorsus alia capiendas esse
 voces קפר et קנת, quisque videt. — Nec
 quemquam offendat, quod propheta avibus
 animalibusque aquaticis (sub ostia Euphratis
 erinaceos stupendæ magnitudinis deprehendi
 narrat Strabo Libr. 16.) locum et sedem
 adsignet prorsus aridam, ut deser-
 tum (ציה כמרבר); autor, ut antea mo-
 nuimus, accuratum et subtile | scribendi ge-
 nus parum curat. sed id unice agit, ut de-
 solationem futuram stristissimis, quos noverat,
 coloribus pingat. כול—בחלון vox can-
 tabit in fenestra. Bene LXX. θρηνα
 Φωνησει εν τοις διορυγμασι. Ululatus ferarum
 D et

et avium per aperturas ædium hominibûs vacuarum audientur.

בסוף חרב defolatio erit in limine כ: ruderibus adeo impleta reperientur vestibula & limina, ut intrare propter ea non liceat. — חרב LXX. redd. Κορῶνες, Vulg. Corvus, utrum ח et ע inter se permutarint, an ערב vere legerint, difficile est dictu; pronuntiatio חרב, audientibus facile cum ערב permutatur, sed locus parallel. Jes. 34, 11. lectionem τῶν ὁ probat. — כי — ע ה Quia cedrum כ: tabulatum cedrinum, nudavit scil. Jova. Destructo jam tabulato facile implentur vestibula et cubicula, occultanturque limina ruinis subinde prolapsis. LXX. διότι (ὡς) κέδρος ἀνασημα αὐτης. ערה substantive sumferunt ab ער fervere, speciatim h. l. fervere insolentia. Bonum cæteroqvin fundit sensum Versio τῶν ὁ. Vulg. quoniam attenuabo robur ejus, ארזה pronuntiarunt ארזה a רזה emaciavit vers. 11.

15. עיר — זאת Hæccine urbs illa, 'exaltabunda — secura — quæ nullam sibi parem gloriabatur. Inest verbis gradatio admirationis et stuporis. Idem dictum et eadem verba Jes. 47, 8. און — לחיה quomodo in solitudinem et in cubile ferarum conversa est? למרבץ pro מרבץ. Hæc ut antecedentia עיר — זאת sunt verba viatoris

ris (כל עבר עליוה) quem fingit vates, prætereuntis, qui, acerbissima civitatis desolatione conspecta, auditoque ferarum ululatu, timore correptus anxie aufugit. כל עובר—ידו qvilibet præteriens manu mota sibilabit. שרק sibilavit Hiob 27, 23. LXX. συρξαι. ידו ונוע movebit manum suam ut solent homines timore perculsi, cum locum, unde quid timent, anxie prætervolant.

*

*

*

Capit. III. v. 1. De indole et scôpo sectionis confer, quæ in introductione dicta sunt. — הוי מוראה Væ rebellis: quæ contra Jovam rebellat, legibus ejus neglectis. מוראה forma petita a מרה sed, significatio a מרה rebellis fuit. Inest verbo paronomasia, quæ alluditur ad nomen montis Moriaë Genf. 22, 14. בחר וחוה וראה, quod Samaritani ex odio detorquebant in מוראה. LXX. ἐπιφανεῖς; videntur legisse נראה Neph. a ראה vidit, vel potius, ut antea 2, 11. נורא, quod etiam ἐπιφανεῖς reddiderunt; sæpe inter se confundunt ורא et ראה, quod, cum litteris vocalibus in codice, de quo translata, carerent, et ad sensum verborum parum essent attenti, facile fieri potuit. ונגאלח

polluta 3: contaminata sceleribus v. c. cædibus Prophetarum, cultu Idololatriæ, præsertim h. l. vitiis, quibus mores animosque suos inquinaverant. LXX. ἀπολολυτρωμένη; לְנֶאֱכָרָה accipere significatione redimendi, quo sæpissime occurrit, v. c. Jes. 43, 1. Psal. 107, 2. הַיּוֹנָה הָעוֹר civitati opprimenti, a יוֹנָה oppressit, Psal. 74, 8. Jerem. 25, 38. LXX. ob similitudinem יוֹנָה, a יוֹנָה oppressit, et יוֹנָה, a יוֹן vertunt περισεραν, quos sequitur Vulg. columbæ 3: urbi isti, quæ, quancquam imbellis et infirma, tamen contumax resistere audet.

2 v. מוֹסֵר — לֹא שָׁמְעָה, nec obtemperat dictis sc. prophetarum, nec admittit disciplinam 3: pervicaciter admonitiones Prophetarum respuit, non vult corrigi. בִּיהוָה Jovæ non confidit. Quando ingruunt mala, angustiisque premitur Respublica, præsidium non implorant Jovæ, sed idolorum vicinarumque gentium, Ægyptiorum, Chaldæorum &c. — אֵל לַחַיָּה — קִרְבָּה, ad Deum suum appropinquat קִרְבֵּי אֵל אֱלֹהִים, ut ἐγγιζειν τῷ Θεῷ, vel ut hoc loco verterunt LXX. πρὸς τὸν Θεόν, proprie usurpatur de cultu publico solenniter instituto, Exod. 19, 22. Jes. 29, 13. Ezech. 42, 13.

3. שָׂרֵיהֶם — שִׁנָּיִם Principes ejus sunt similes leonibus rugientibus

bus אריות, pro כאריות prædæ inhiant sævi-
untque in cives, quos defendere et ab omni
injuria vindicare debebant. שפטיה—לכקר
Judices ejus sunt sicut lupi vesperti-
tini (אביו pro כואביו LXX. ὡς λυκοι, ut
ante ὡς λεοντες) qui non confringunt
ad mane; prædam, quam confringunt, non
relinquunt usque ad alterum diem, sed pro
voracitate sua statim deglutunt, Bauer. In
præda dilaceranda devorandaque, non totam
noctem consumunt; brevi id conficiunt. דרס
comminuit, confregit, spec. ossa exossavit.
Num. 24, 8. Hunc sensum tuentur LXX.
οὐχ ὑπελιποντο εἰς το πρωι, ita quoque Chald.
Syr. Vulg. ante נל supplendum שן. Con-
stat, Lupos (Schakal Canis Lupus Lin.) Leo-
nes prædatum exeuntes comitari, et sub noc-
tem grassantes crudelissimos esse. Conf. Oed-
mann l. c. 5 Hest. S. II. seqv. — Sens. Judi-
ces vi ac fraude circumveniunt populum,
ejusque opes quavis data occasione ad se ra-
piunt nihilque relinquunt, quo delectatur
eorum avaritia. Similis querela occurrit
Ezech. 22, 27. 28.

4. נבואיה—כגרות Prophetae ejus
sunt obstupefactores, deceptores.
De פהזים inter eruditos ambigitur. Non-
nulli, auctoritate suffulti των ο, πνευματοφθοροι,
Vulgatae: vesani, locisque, ubi ita commode
explicari potest Genf. 49, 4. Jud. 9, 4. Jerem.

23, 32., interpretantur: vefanos se gerunt, a פח spumas egit, insanivit, ita tamen, ut solent spiritu acti. Interpretationem confirmat Aquila: *Σαμβεῦται*, etiam loca parallela, ubi prophetæ taxantur, quod variis fraudibus plebem deciperent, falsaque vaticinarentur. Ezech. 13, 10-15. 28, 28. Mich. 3, 11. Sens. plebem vefanis gesticulationibus atque verborum ampullis obstupefactam decipiunt. Alii explicant: fastu elati, superbi ∴ vacui bonis, ea vero falso sibi tribuentes, a פח intumuit, deinde, falso gloriatus est, ita Eichorn; Alii: leves, temerarii, quorum in vita et doctrina nulla cernitur gravitas, Dathe, Moser aliique. Primam explicationem præferendam esse puto. כחניה—תורה Sacerdotes profanant sanctuarium ∴ id quod sanctum est, contemnunt et vilipendunt, miscendo scilicet sancta profanis, pura impuris, ut exponitur Ezech. 22, 25. unde verba de verbis sumta sunt, ordine tamen inverso. תורה חמסו violant legem, vim illi inferunt, perversa nimirum interpretatione; sacerdotes erant Legis Mosaicæ doctores, quam ex lubitu, prout quæstus jusserrat, exponebant Mich. 3, 11.

5. יהוה—בקרבה Jehova justus in ea ∴ Jehova ille justus inter vos, Judæi! præsens est, residet, ut gloriamini, in monte Sione, attamen vos ita geritis, quasi flagitia vestra
ad

ad aures ejus non pervenire possent.
 ל—עולה nullam iniquitatem pa-
 tratur: exemplum ejus ante oculos habe-
 tis, ut ille justus, ita quoque vos justi.
 לבקר=למור, quotidie lex ejus in lucem
 profert, hoc sc. quod Jova justissimus nullam
 ipse patrat, nec ullam vobis permittit patrare
 iniquitatem. Lege sua, quam vestrum esset
 quotidie perlustrare, satis superque demonstra-
 vit, se justum esse, vestramque injustitiam et
 iniquitatem nullo modo impunitam laturum.
 לבקר in lucem proferre, palam facere,
 declarare, idem ac למור Hiob 12,
 22. 28, 11. לבקר singulis diebus ma-
 tutino tempore, quotidie, quod non ita ur-
 gendum, quasi ad singulare respexisset pro-
 pheta institutum, quo Lex Mosaica singulis
 diebus tempore matutino a sacerdotibus præ-
 legenda et explicanda esset. Quodsi tale quid
 exstitisset, id haud prorsus tacuissent rerum
 gestarum monumenta. — לבקר nihil
 intermittit sc. quod ad vos erudiendos fa-
 ciat. Recte LXX και ουκ ἀπεκρυβη nihil cela-
 vit, quo sua vobis patefieret voluntas; nul-
 lam igitur habetis excusationem. לבקר at
 nescit iniqua pudorem. — Subint. לבקר
 Urbs hæc: Hierosolyma, pro incolis Hie-
 rosolymæ; procures, vates, sacerdotes, ju-
 dices, quos supra nominaverat. Sensus: quan-
 quam tot tantaque in istos contumaces collata
 sunt

sunt beneficia, nolunt tamen corrigi et ad frugem redire. — Verba textus maserethici **לֹא נִעְרַר וְלֹא יוֹרֵעַ עוֹל כִּשְׁת** in editionibus e Codice Vaticano factis, dupliciter, ni fallor, nullo tamen, quantum scio, addito destinationis signo, sic translata reperiuntur. *καὶ οὐκ ἀπεκρυβή, καὶ οὐκ ἐγνώ ἀδικίαν ἐν ἀπαιτησεῖ;* nunc porro uno tenore additur *καὶ οὐκ εἰς νικὸς ἀδικίαν ἐν διαφθορά.* Quod proprium est editionibus, e codice Alexandrino impressis; — prior, quam exhibent editiones e Cod. Vat. petitæ, et quam propriam Codici vaticano dicere malumus, textui masorethico accurate responder, si modo excipias **כִּשְׁת**, quod ἐν ἀπαιτησεῖ verterunt. Pro eo sine dubio legerunt vel **בְּנִשְׁת** Inf. const. defect. a **נִשְׁת** exegit; nam **נִשְׁת** sæpius Alexandrini reddiderunt ἀπαιτεῖν Deut. 15, 2. 3. Jes. 9, 4. vel, ut vult Bielius in Thesaur. philolog. P. 1, 155. **כִּשְׁת** a **נִשְׁת** abstulit. Hinc enascitur sensus: Jova justitiam declaravit lege sua, eandemque non occultavit, nullaque utitur in exigendo injustitia, ut nimirum fecere judices principesque Judaici. — Alia et a textu Masorethorum hodierno longe diversa est ea eorundem verborum versio, quam loco secundo posuimus, suspicamurque propriam esse lectionem *των ὁ*, e cod. Alex. editorum, quæ,
qvo

quo modo et qua occasione in editiones των ὁ e Cod. Vat. irreplerit, prorsus ignoramus. Habent Editiones Cod. Alex. και οὐκ εἰς νικος (sc. pro νεικος scribendum judicat Bie-lius l. c. Part. 2, p. 386) ἀδικίαν ἐν διαφθορά. — Verba textus נל בער non legerunt, caruitque iis Codex, de quo transtulere interpretes. Omissionem, vel ut rectius, etiam si vocula barbara, dicam, non lectionem horum verborum svadet ipsa orationis series. Nam si retinentur verba: και ἀπεκρυβη, vel eorum loco simile quid; nullus cum sequentibus apparet nexus, nullumque aptum, ne dicam, omnino nullum habent sensum. — Si vero eliminantur, ut ea eliminata exhibent Editiones των ὁ, bene cohærent verba εἰς φως — και οὐκ εἰς νικος ἀδικίαν ἐν διαφθορά; eo fere sensu: Justitiam Jova lege sua profert in lucem et non in sempiternam injustitiam in perditione כ: ad perdendos alios. Pro ורע legerunt forte עור vel לע, quod non prorsus absimile est ורע, imprimis si consideremus, ultimum ע in ורע ob sequentem vocem עור, eadem littera incipientem, facile in codice hebraico, quo usi sint interpretes, intercideri potuisse. — Porro pro בשת sine dubio legerunt בשחת, a שחת perdidit, cujus origo

go ex **בש**, sequente **ה** in primo sequentis commatis verbo **הכרתיו**, versibus nondum, ut habent Libri impressi, per signa distinctis, probabilis est. Quæ igitur in editionibus ex Codice Vaticano factis inveniuntur verba **καὶ οὐκ ἀπερυβή** — **ἐν διαφθορᾷ**, non unius sunt versionis verba, sed duarum diversarum versionum e varia sua textus hebraici lectione ortarum. Lectio tamen Masorethica lectionibus versionum præferenda videtur.

6. Si beneficiis, quibus a Jova affecti erant Judæi, corrigi noluisent, ex malis saltem et calamitatibus, quibus jam destructum erat Regnum Israëliticum, quibusque aliæ gentes olim gravissime punitæ erant, sibi exemplum sumerent. Sed frustra tentata erant omnia, tam beneficia, quam poenæ. Jova loquens inducitur. **הכרתיו—פנותם** excidi gentes, destructæ sunt earum arces. **פנותם** 1, 12. **LXX.** **גוים** verterunt **ὑπερβανους**; legerunt forte **גוים** a **גנה** eminuit, vel sumserunt significatione apud Samaritanos usitata, nam Sam. **גוה** idem est ac Hebræorum **גנה**. — Hanc præferendam duxi lectioni masorethicæ, quia hoc loco non de gentibus est sermo, sed de Israëlitis, quorum arces urbesque destruxerat Jova quorumque
tristi

tristi excidio, si bene id perpenderent et ex aliorum calamitate exemplum sibi fumerent, sperare poterat Propheta, fore ut tum saltem resipiscerent. Atque Israëlitas, in exilium jam abductos, jure meritoque dicere poterat ὑπερηφάνους, quippe qui Prophetarum oraculis tam sæpe admoniti, dictis factisque nihilominus ostendissent, se Jovam spernere. Probabile quoque est, Prophetam Judæis in memoriam potius revocasse triste fatum Israëlitarum, in quo et suum conspicerent contumaces, quam internecionem Cananitarum aliarumque gentium, de quibus, ut populis Jovæ exosis dirisque devotis, Judæi vix exemplum sumere juberentur. —

עבר—חרבתי defolavi plateas illorum, ita ut nemo per eas transeat. חוצות plateæ illorum; forte intelligendæ sunt plateæ tabernis mercatorum circumpositis expletæ, Orientalium Basar Jerm. 37, 21. Quæ antea ingenti hominum multitudine celebrari solebant plateæ, tunc vastæ ac desolatæ reperientur. LXX addiderunt το παρα παν, cui nihil in textu respondet, similiter ut apud Ezech. 20, 15. נצרו—ושב destructæ sunt illorum urbes, ut ibi nullus superfit.

7. מוסר—נך saltem tu timeres, et disciplinam admitteres: speravi, fore

fore, ut tu Hierosolyma terraque Judæa, triste
 castigatorum Israëuitarum fato admonita, resi-
 pisceres, nec opus esset, ut te totam everte-
 rem. — **לֹא—מְעוֹנָה** ne excindatur
 habitatio tua. **מְעוֹנָה** habitatio ם: urbes
 et universa terra eorum habitata. **כָּל—כָּן**
 varie a variis explicantur. Alii ante **כָּל** ju-
 bent ex præcedentibus repetere **לֹא**, et **כָּן**,
 ex punctatione Masorethica, referre ad poste-
 rius membrum. Hinc vertunt: nihilque
 fit, quo in te animadvertam, sed
 eo magis vitam perdiram egerunt;
 ita Bauer. Alii ante **כָּל** subaudiunt ם similitudi-
 nis, et **כָּן** accipiunt pro simplici **כָּן**, quod
 sequentibus jungunt sic: quanto magis
 animadvertebam in eas, tanto ma-
 gis maturarunt corrumpere vias
 suas; ita Drusius, Vogel, Doederlein, Dathe
 aliique. Durum et exemplo vix probandum!
 — **כָּן** a rad. **כָּן** aptavit, paravit pro prima
 pers. fut. Hiphil accipio. Eo jam sensu venit
 1, 7., quem quoque **οἱ ὁ** expressere: **ἐτοιμαζου**.
 Hinc verto: omne, quo in eam ם: ur-
 bem Hierosolymam, totamque Ju-
 dæorum terram, animadvertam, pa-
 ravi. — **וְשָׁכְנוּ—עַל לִילֹתָם** ad verbum:
 mane surrexerunt, et perdiderunt opera sua
 ם: nihilominus perverse agere non desierunt.
 Licet viderint terribilem regni Israëlitici vasta-
 tio-

tionem incolarumque abductionem, et omnia
 præterea norint ad se ipsos perdendos esse
 parata, nihilominus inique agere perseverant.
 Simile loqvendi genus Es. 5, 11. Jer. 11,
 7. 25, 3. LXX. totum hunc versum paulo
 aliter et legere et intellexere; verterunt:
 Ἐἴτα πλὴν φοβείσθαι μου καὶ δεῦξαι εἰς παιο-
 δειαν, καὶ οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆτε ἐξ ὀφθαλμῶν
 αὐτῆς πάντα ὅσα ἐξεδίκησα ἐπ' αὐτήν. ἐτοιμα-
 ζοῦ, ὁρῶν, ἐφθάρται πᾶσα ἡ ἐπι-
 φυλλίς αὐτῶν. Legerunt forte: מעוני
 ותשת כל עוללת — תירא — ותקח
 — דשח —. — כן ex Syriasmō puto
 sumserunt pro כן.

8. Cum nulla amplius superesset Judæos
 institutione et tolerantia emendandi spes; mi-
 natur, Chaldæos aliasque gentes, foedere iis
 junctas, terram Judaicam hostiliter invasuros
 penitusque vastaturos esse. על — כן ita-
 que, inquit Jova, præstolamini me
 die, quo ad prædandum affurgam.
 על ad prædam ex signif. ע ע chaldaica,
 quæ quoque in Ling. Arab. et Æthiop. habetur.
 Genes. 49, 27. Hiob 10, 17. Aliter punc-
 tatum pronuntiarunt LXX. εἰς μαρτυρίον.
 תוכל — כי nam decrevi colligere
 gentes, et congregare regna: gen-
 tibus vicinis et potentibus utar ministris vin-
 dictæ de vobis sumendæ.

1

10. מֵעֵבֶר לְנָהָרֵי כּוּשׁ trans flumina Æthiopiæ: e terris remotissimis. נָהָרֵי כּוּשׁ flumina Æthiopiæ, quæ postea juncta Nilum vocant. Alii intelligunt Cuschæam, quæ pars erat Arabiæ. עֵתָרִי sup-
plices mei, אֶתֶרֶת supplex oravit, Genes.

25, 21. Exod. 8, 26. Ita Sym. *ἱκευοθεντα*.
 Vulg. supplices. Alii conferunt arab. sacrificavit, vertuntque sacrificantes mihi, sic Michaëlis; nidores, Schultensius ad Proverb. 27, 6. Alii ab עתר Chald. Hebræor. עשע, abundavit, vertunt copias; ita Coccejus. Alii denique aliter. LXX. προσδεξομαι; quod, quomodo cum textu conciliari possit, non video. Forte pro προσδεξομαι rectius legitur προσευξομαι, quo verbo sæpius | LXX עתר verterunt. Exod. 10, 17. Judd. 13, 8. Sed tum legerint oportet: עתרת, quod haud adeo insolitum est, ut omni careat probabilitate. Attamen versio των ο nullum, quantum video, fundit sensum; atque cum vix credibile sit, eos translationem exarasse omni sensu destitutam, etsi perbene scio loca dari in Vers. Alex. multa, quæ ejusmodi temeritatis et incogitantiae speciem præ se ferant, quibusque in locis hocce probare conati sint docti; ea tamen loca potius in ipsa versione culpa librariorum injuriaque temporis corrupta ac depravata censenda esse, quam interpretibus vitio vertenda duco. Hinc lectoribus, conjecturarum mearum haud prorsus pertæsis, proponere malletm lectionem προσευξονται, interpretesque Alexandrinos in textu legisse עתר pro hodierna lectione עתר. Atque tum esset εν διασπαρμενοις pro εν διασπορα οντες; quo

qvo facto, sensus bonus aptusque prodit. —
 בַּת פִּרְצֵי filia disperforum meorum
 כ: dispersi a me, vel, quod rectius credo, qui,
 quanquam dispersi, adhuc sunt mei i. e. Judæi,
 inter gentes dispersi. Nam tempore, qvo
 editum est oraculum, in exilium jam abducti
 erant Israëlitaë, et magna pars Judæorum inter
 gentes peregrinas vivebat dispersa; eos re-
 ducendos curabit Jova, qui tum grato animo
 ipsi dona offerent. — בַּת פִּרְצֵי volunt plurimi
 locutionem esse similem his: Filia Edom, Fi-
 lia Zion &c. Sed parum recte. Nulla est
 constructionis similitudo nostri loci cum istis.
 Filia Edom, Filia Moab, Filia Zion. בַּת פִּרְצֵי.
 Illud בַּת construitur cum nomine regionis
 vel urbis, hic cum participio verbi
 passivi פִּרַּץ. Porro, si vel constructionis
 similitudinem, quam prorsus non video, con-
 cedamus, nondum probatum est, בַּת, cum
 nomine regionis constructum, ipsam deno-
 tare regionem vel incolas regionis, nisi forte
 tanquam pars totius כ: provincia totius im-
 perii ponatur. Exempla, quæ Celeb. Eichorn
 in Lex. Simonis Edit. 3. pag. 257 in subfi-
 dium vulgatæ interpretationis vocavit, nil
 huc faciunt; de sanitate loci Psal. 45, 13.
 dubitatur, et Psal. 137, 8. בַּת בָּבֶל aperte
 est urbs Babylon. Præterea בַּת nec conve-
 nit cum præcedenti עֲתִירָה, nec cum se-
 quenti

quenti ויכלון; rectius sine dubio scribendum
 fuisset בני, si talis constructio admitteretur.
 Has difficultates forte jam sensit Symmach.
 cum transferret: τέκνα των διεσκορπισμενων
 ὑπο ἐμου; iisque commotus, Septuagintaque
 virorum, qui verterunt ἐν διεσκορπισμενοις μου,
 auctoritate quodammodo adjutus, legendum
 existimo בתפוצה, בת et פוצי in unum con-
 tractis verbum, cujus plurale exstat Jerm. 25,
 34; totumque comma vertendum; e remotis-
 simis terris supplices orabunt in dispersione
 זו: qui in remotissimis terris dispersi degunt,
 mihi dona offerent; scil. Hierosolymis, cum
 illuc redierint. — מנחה לי pro מנחתי
 grato pioque animo pro avitis sedibus iterum
 recuperatis Jovæ oblata. — Syrus verba pla-
 ne omisit; alioquin ad veram textus lectio-
 nem indagandam et constituendam multum
 forte conferret. — Houbigantius pro פוצי
 legendum esse בפוצי, conjicit, sed ex ea
 conjectura haud multum textus lucrabitur.

11. Hierosolymam alloquitur Jova:
 ביום ההוא eo porro tempore, scil. quo gen-
 tes Jovam colent et Judæi nunc dispersi patria
 rursus potentur. תבושי—כו non pude-
 bit te scelerum, quibus me offen-
 disti. עלילות LXX. h. l. recte verterunt
 ἐπιτηδεύματα, licet paulo ante v. 7. eandem

voculam transtulissent: ἐπιφωλλίς; manifestum indicium, punctis litterisque vocalibus, saltem ex parte, caruisse codicem hebræum, quem ante oculos habuerint Interpretes Alexandrini. — **וְנִנְחַם אֶתְּךָ** nam tunc temporis auferam ex te contemtores superbiæ tuæ: eos, qui contemserant id, de quo iuste gloriari posses, templum scilicet Hierosolymæ illustre, sedemque Jovæ, rempublicam gubernantis. Sic LXX. *Φαυλισματα της ὑβρεως σου.* Etiam verti potest: lætos superbia tua i. e. lætos, quod tam demens te ceperit superbia, ut Jovam ejusque cultum derelinquens idola fueris sectata. — **וְשָׁקַלְתְּ אֶתְּךָ** nec amplius te efferes contra montem meum sanctum i. e. nec tu, Hierosolyma! irriforum istorum exemplo impulsa, templum cultumque ibi mihi præstandum alte despicias; nam vel exilio abigentur, vel bello exstingventur isti templi mei contemtores!

12. Remotis contumacibus, qui idolis divitiisque suis confisi Jovam spreverint, vitiisque teterrimis sese inquinassent, superstes remanebit populus integer vitæ et sceleris purus, **וְיִשְׁתָּכַח אֶתְּךָ** — **וְיִשְׁתָּכַח** qui nomini Jovæ confident. Spem ac fiduciam in Jova tantum ponet, nec in idolis, nec in

in divitiis, nec denique in Ægyptiis Chaldæis &c. — LXX και ευλαβηθησονται απο ονοματος κυριου legerunt „דַּשְׁמוֹת“ ut 1, 7.

13. Uberius exponit laudatque virtutes, quibus emerent superstites Israëlita-
 כֹּזֶב Reliquiæ Israëlita-
 rum nullam patrabunt iniquita-
 tem, nullumque dicent mendaci-
 um. כֹּזֶב mendacium Psal. 4, 3. Jes. 28,
 15. 17. LXX. ματαια; forte respexerunt ad
 vanum idolorum apud Israëlitas cultum, quo
 sensu sæpius usi sunt hac vocula, Psal. 40, 5.
 Jes. 2, 20. Hof. 5, 11. 1 Reg. 16, 2. Ve-
 rum sermo non est de cultu religioso Israëlita-
 rum, sed de eorum moribus. — וְלֹא — תִרְמִית
 nec reperietur in ore eorum ling-
 va fraudulenta. תִרְמִית dolus, fraus
 Jer. 8, 5. 23, 26. Castis sanctisque erunt
 moribus, quapropter etiam eximia ornandi
 sunt felicitate, quæ quæ in re cernatur, ad in-
 genium Israëlitarum accommodare pluribus
 nunc exponit. כִּי — מַחְרִיר propterea
 pascunt et recubabunt, nemine eos
 terrente i. e. vitam agent tranquillam, bo-
 nis hujus vitæ affluentem, et ab hostibus se-
 curam.

14 & 15. De utroque versu hoc loco perperam inserto, et ad finem oraculi ablegando, in introductione jam dictum est. — Hortatur auctor ad publica gaudia, propter gratiam a Jova civibus exhibendam, qua efficiatur, ut cultus Jovæ iterum restitutus sancte postea et ex lege peragi possit. — 15 v. **הסור—משפטך** sustulit Jova poenas tuas. **משפט**, idem ac antea **כל עליותך אשר פשעת בו** 11 v. recte **LXX. ἀδικήματα.** **פנה יובך** removit hostem tuum. **יובך** legunt 20 Codd. Kennic. 20 Codd. de Rossi, Talmud Babylonicum, omnesque versiones Veterum, eodem tamen sensu. Intelligendi Chaldæi, Assyrii, Ægyptii &c., qui Rempublicam Judaicam, quavis data occasione, hostiliter invadebant. — **LXX. λελυτρωται σε ἐκ χειρος ἐχθρων σου;** legerunt forte: **פוך מיד יובך**. — **עוד—מלך** Rex Israëlitarum Jova in te versatur, non amplius malum videbis i. e. Jova rursus Sione imperium moderabitur, tibi non deerit, nec te malis affligi patietur. Pro **תורתו** legunt **תורתו** 37 Codd. Kennic, 35 de Rossi 4ta Editio, Chald., Vulg. e sequenti commate sine dubio huc translatum.

*

*

*

16. **כיום חהר — וידך** Eodem tempore diceretur Hierosolymæ, ne timeas, et Sioni, manus ne sint tibi remissæ, כ; bono lætoque sis animo, felicissima tua est eritque in posterum conditio. Diu post reditum e captivitate prosperrimus fuit Israëlitarum status. — **רפה** remissus fuit Jer. 6, 24. Bene LXX. μη παρσις σωσαν αἱ χεῖρες σου.

17. **יש — בשמחה** lætabitur de te gaudio כ: vehementer de te lætabitur. **יש** lætari, præ gaudio exultare, Deut. 28, 63. Psal. 19, 6. — LXX. ἐπαζαι ἐπὶ σε εὐφροσυνῃ; legisse videntur vel **יש**, vel **ישות**, vel denique **ישוא** (conf. Versf. Alex. ad Exod. 15, 26. Es. 15, 9. 10, 24.) **עלך שמחה** — **יחרש באהבתו** tacebit in amore suo, a **חרש** tacuit. Quod cum eruditissimum nullum idoneum fundere sensum visum esset, legi jusserunt: **יחרש** a **חרש** innovavit; in quo jam præiverant LXX. καὶ νιεί σε, Syrus **ואחרתכו**, probantibus Houbigantio, Michaëli, Bauero aliisque. Sensus: suo in te amore eriget rapietque te in sui amorem. Ea tamen correctione non opus est. Bene reddi potest: filebit præ amore suo כ: tanta
ejus

ejus erit lætitia, ut præ gaudio obmutescat. Versatur enim vates in describenda evehendaque lætitia, quæ se perfusum sentiet Jova, cum populus Israëliticus, e captivitate redux, ipsi unice serviat, rejectis atque plane posthabitis, quæ olim pro Diis habuissent, idolis; et assumtis, qui populum Jovæ deceant, moribus castis sanctisque. — **וְגִיל עֲלֶיךָ רַבָּה** exultabit de te per canticum 3: canentibus musicis saltabit, similitudine ducta ab hominibus valde lætis ad cantum vocum nervorumque saltantibus et tripudiantibus. — Alii vertunt: exultabit de te cum cantico, sed tum pro **וַחֲרִישׁ** legendum **וַחֲרִישׁ**, nisi forte explicandum esset de Jova, qui hominis instar vehementer læti præ gaudio paululum obmutescit, sed mox in pæana erumpit.

18. Locus difficilis et intricatus. Textum corruptum mendisque plenum, et ipsa docet series insolitaque verborum constructio, et sole clarius demonstrant versiones veterum, quarum altera alteram nobis reliquit translationem, a textu hodierno et vulgata verborum significatione quam maxime alienam. — Inde parum tutos se illi præbent duces, qui in medela luxatis afferenda et vera atque genuina lectione indaganda et iterum restituenda occupantur. — Vulgo ita expli-

plicatur: מִמָּוֶה — מִמָּוֶה moerentes ex longo tempore auferam ex te. — מִמָּוֶה moerentes, a מָוָה moeruit, doluit animo. Thren 1, 4. De statu construct. conf. Schroed. Inst. ad Fund. Lingv. Hebr. Edit. 3tia pag. 231, Reg. 13. Obs. a. Similis constructio in verbis מִמָּוֶה עָבְרִי בעמק Psal. 84, 7. מִמָּוֶה a tempore statuto Genes. 1, 14. Num. 9, 2. 7. h. l. tempore, ex quo Judæi Chaldæis parebant. Alii מִמָּוֶה explicant ob festum כ: ob festa in exilio intermissa Levit. 23, 2. 4. Ezech. 36, 38. אֶסְפְּתִי מִמָּוֶה auferam ex te. — Non urgenda esse verba מִמָּוֶה, nec ita intelligenda dicunt, ac si Jova urbe expulsurus gaudiisque publicis solennibusque privaturus esset eos, qui vel ob festa in exilio intermissa, vel, si alio sensu מִמָּוֶה capiatur, ob tempus in exilio Chaldaico luctuose præterlapsum moererent; ergo de civibus civitate expellendis nequaquam accipienda, sed de ægritudine tantum et animorum dolore. — Nemo lugebit, omnes erunt læti. At si hæc voluisset Vates, nonne potius scripsisset: מִמָּוֶה מְלַבְּבִים, ut fere exstat Psal. 113, 3. aut simile quid? certe luctum et dolorem civium ob mala in exilio perpeffa, nunc animis expellendum, substantivo saltem expressisset, — ut stylo prophetico convenientiori. — Ecquis vero illo felicissimo tempore, quo prosper-

sperrimo rerum statu Judæi bearentur, moe-
 reret? atque moereret sive ob festa in exilio
 nunc præterlapso intermissa, quæ tum ex lege
 et secure peragi possent, sive ob tempora in
 exilio Chaldaico jam exacta? Vix aliquis moe-
 reret; omnes e contrario summo, ob ista in-
 fausta exilii tempora prospere finita, gaudio
 se perfusos sentirent. Adfunt igitur, ni fal-
 lor, argumenta etiam ex ipsius rei natura de-
 prompta, quæ suspectam hodiernam lectionem
 נִגְזַר מִמֶּנִּי reddunt. Accedunt testimonia
 versionum veterum. LXX. ὡς ἐν ἡμέραις ἐορ-
 τῆς, καὶ συναξῶ τοὺς συντετριμμένους σου,
 quibuscum Syrus consentit, nisi quod מִמֶּנִּי
 vertit a te; Ergo נִגְזַר מִמֶּנִּי prorsus non
 legerunt, sed eorum loco, quantum conjicere
 licet, כִּי כִּיּוֹם מִיּוֹם: quasi in die festi. Pau-
 lo aliter Chald. qui morati sunt in te tempora
 solemnitatis tuæ, procul expuli a te. Videtur
 legisse מִיּוֹם מִיּוֹם ab הִגָּה removit. —
 Præterea LXX. מִכִּיּוֹם מִמֶּנִּי pronuntiarunt a
 הִכָּה percussit. Neuter horum veram et ori-
 ginalem lectionem expressisse mihi videtur,
 sed tantum vestigia veræ lectionis servasse, quam
 si ita constituamus: כִּיּוֹם מִיּוֹם אֶסְפֶּתִי מִכִּיּוֹם
 i. e. die congregationis auferam
 percussores tuos, a veritate forte haud
 multum aberrabimus. Sensus: tempore, quo
 congregabimini כִּי: convenietis ab exilio redu-
 ces,

ces, perdam eos, qui exilii tempore vos affixerunt. Explicationi et correctioni favent contextus, et imprimis sequentis commatis primus parallelismus, ubi in verbis **הנני בעת ההיא** = eadem sententia continetur. — **הו = חרפה**. Væ proferenti contra te opprobrium כ: Væ ei, qui eo tempore, quo auferentur hostes tui, convitiis te proscindere audeat; illum Ego! — LXX. οὐαί τις ἐλάβεν ἐπ' αὐτὴν ὀνειδισμόν. Aquilam cum τοῖς ὁ consentire, testatur Hieronymus. His suffragatur Chaldaeus; væ illis, quoniam te opprobriis affecerunt. Ita quoque Syrus, nisi quod **הו** pro **הו** non legerit. — Pro **משנת** LXX. Syr. Chald. forte legerunt **מי נשנ**, ut conjecerunt Dathe, Bauer et alii, vel **מי שנת**, unde postea orta est lectio hodierna Masorethorum. — Pro **עליה** legunt **עליה** Chald. Syr. 10 Codd. Kennic., 9 Codd. de Rossi, ad marginem utraque Biblia Bombergiana. — Digna est, quæ notetur, versio Hieronymi, eaque præsertim ob magnam auctoritatem, quam in interpretatione V. Test. apud multos ille consecutus est. Utar verbis Dathii in Vers. Prophet. Minor. pag. 225 seqv. — „Id mirantur omnes lingvæ „hebrææ periti, quomodo Hieronymus versionem hujus versus dare potuerit, sensum „non habentem, eamque annotatione illustrare,

„re, quæ non adeo magnam lingvæ hebrææ
 „notitiam prodat. Ita enim Versio ejus ha-
 „bet: Nugas, quæ a lege receffe-
 „runt, congregabo, quæ ex te
 „erant, ut non ultra habeas super
 „eis opprobrium. Cui versioni lepi-
 „dam hanc subjicit observationem *). Id quod
 „diximus nugas. sciamus in hebræo ipsum
 „esse latinum sermonem, nugæ, et propterea
 „a nobis ita, ut in hebræo erat, positum, ut
 „nosse possimus lingvam hebraicam omnium
 „lingvarum esse matricem, quod non est hujus
 „temporis differere — “— O bone Hierony-
 „me! nullius temporis est talia scribere. Sed
 „valeant istæ nugæ!”

19. הננו—ההיא En eo tempore
 agam cum omnibus, qui te afflixerunt

*) Ad hæc Hieronymi verba recte intelligenda scien-
 dum est, Nugas latinis proprie esse cantatio-
 nes in laudem mortuorum. Quam significatio-
 nem sine dubio in animo habuit Hieronymus,
 cum hæc scriberet, non alteram illam magis
 notam et usitatiorē, quæ de rebus levibus et
 scurrilibus dicitur. Verum etiam in eo errat
 Hieronymus, quod voci hebrææ נוגה illam sig-
 nificationem tribuit; quam neque ejus forma,
 neque verbum נגה, a quo derivanda est, ad-
 mittit.

runt כ: perdam omnes hostes tuos. Bene
 Vulg. interficiam. LXX. Ἰδοὺ ἐγὼ ποίω ἐν σοὶ
 ἐνέκλειον σου. Litteras tantummodo aliter divise-
 runt וחושעתי—אקבץ — עשה נתת למעגך
 et fervabo claudos et disperfos
 colligam. Comparantur Judæi cum gre-
 gibus ovium, inter quas aliæ claudicant,
 aliæ per pascua dissipatæ oberrant. Eadem
 et iisdem fere verbis similitudo occurrit Mich.
 4, 6. 7. — ושמתי—בשתי et po-
 nam eos in laudem, et nomen in
 omni terra ignominia eorum i. e.
 efficiam, ut nomen consequantur celebre ubi-
 que locorum, ubi antea fuerint contemptui ac
 ludibrio! LXX. בשתי καταίχουσιν ἡσονται
 aliter non legerunt, sed modo liberius verte-
 runt, et sequenti commati junctum de hostibus
 Judæorum contumelia afficiendis intellexere.

20. Repetit nunc vates, quod nuper
 dixerat; atque hunc prosperum rerum statum
 post breve tempus insecuturum esse, ad po-
 stremum promittit. בשובי—לעיניכם
 cum convertero captivitatem ve-
 strum, vobis ipsis inspicienti-
 bus. Eximium hoc in fine addit solatium,
 ne ob mala, quæ ipsis minatus esset, animos
 prorsus desponderent.

Corrigenda ad Pag. 41.

Observationes de duplici eorundem verborum hebraicorum translatione, in editionibus e codice Vaticano factis, restringendæ sunt ad Editionem Reineccii 2dam Lipsiæ 1757. Utrum vero id, quod in iis observationibus dictum est, etiam de editionibus reliquis e codice Vaticano petitis valeat, dicere non possum, cum præter Reineccianam illam plures inspicere non licuerit. Absoluto enim jam hocce Commentarii specimine, peropportune, (ut nempe, quæ corrigenda essent, corrigere possem, nec mihi honorem arrogarem duplicis observatæ lectionis, ubi jam doctiores, præstantioribus artis criticæ adminiculis instructi, unam tantum, testibus sat gravibus, agnoscunt) oblata mihi est Editio των 'Ο Breitingeri, in qua verba 2, 7. ἀπο προσώπου υἱων Ιουδα, in textu una cum mox subsequen-
tibus verbis: ὅτι ἐπεσκέπται αὐτοὺς κύριος, inveniuntur quidem, sed obelo notata. Verba vero 3, 5: καὶ οὐκ ἀπεκρύβη καὶ οὐκ ἐγνώ αδι-
κίαν ἐν ἀπαιτήσει, e textu ejecta, in annotationibus variantibusque reperiuntur.

Larsen, Janus H.

Commentarius critico-exegeticus in quorundam prophetarum vaticinia
specimen I., Vaticinia Zephaniae complectens

Haunia 1805

Exeg. 596 p

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10411538-2